НАЦИ... БИБЛИОТЕКА РЕСПУБЛИКИ ТЫВА ИМ. А. С. ...КИНА

ШЫН

1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн

Ниитилел-политиктиг солун

№ 102 (18222)

2012 чылдың сентябрь 6, четверг

Садар өртээ 5 рубль.

e-mail:shyntuva@mail.ru; shyntuva@yandex.ru

"Российның паралимпийжи шилиндек командазының ча адыкчылары шаңналдыг черлерни шуптузун кымга-даа бербээн. Ыаңгыя Михаил Оюн американ спортчу Эрик Беннетти 6:0 санга эң чаражы-биле уткаш, хүлер медальды эккелген! Ам Российның командазы ниити медальдарының саны-биле үшкү черже үнүп келген!" — деп, спортчу комментаторнуң өөрүшкүлүг үнү ол хүн Тываның хамаанчок, бүгү Российның чонун бут кырынга тургузупкан!

ЭР ХЕЙ, ЧАҢГЫС ЧЕР-ЧУРТТУУВУС, МИХАИЛ!

• *Ооң ады алдын үжүктер-биле киир бижиттинер*

Паралимпий оюннарынга чемпионнаан Тимур Тучинов, Олег Шестаков, Михаил Оюн олар.

Август айның 29-тан сентябрь ...үннеринге чедир Великобрита...ның найысылалы Лондон хоо...йда эртип турар Паралимпийжи ...ннарның аңгы-аңгы хевирле...ге маргылдаалар эртип турар. ...нтябрь 3-те ча адарының хууда ...ги чери дээш маргылдаага ча ...рынга делегей чемпиону, Рос...ның каш дакпыр чемпиону, ...тиң чаңгыс чер-чурттуувус Ми...л Оюн Паралимпийжи оюннар...н хүлер медалын чаалап алгаш, ...а спорттуң төөгүзүнде туруп ...бээн чаа арынны ажыткан.

Михаилдиң спортчу намдары...е кыска таныжарга мындыг. Ол ...ды кожууннуң Дүрген ортумак ...лазынга өөренип тургаш-ла, ча ...рынга Олимпий оюннарының ...нды командазының кежигүнү, ... олимпий оюннарының кир...кчизи болгаш призеру, делегей...н каш дакпыр чемпиону, Елена ...атчикованың тренерлери, ал...рлыг тренер башкылар Раиса ...ргеевна болгаш Евгений Вик...рович Тутатчиковтарның секция...нга барып эгелээн. Республика ...ргылдаазынга чедиишкинниг ...ришкеш, 1995 чылда бир-ле ...аар Саян ажып, улуг маргыл...ага киржир эргени ол чаалап ...ган. Ынчан ол бичии оол кеди...нде барып, спортчу маргылдаа...рның эң-не дээди чадазы — ...легейниң шупту чурттарының ...ртчу тергииннери киришкен ...ралимпий оюннарынга киржи...р мен деп каяа бодаан деп... ...уг арга-дуржулгалыг, бедик ...ргежилдиг тренерлерниң ...зында кожуунга, республикага, ...ссияга, делегейге шаңналдыг ...лерни чедип ап, тыва спортчу...ның ортузунда эрттирип турар ...ортчу элита" байырлалдарында ...лимпийжи идегел" деп тускай ...минацияны чаңгыс эвес удаа ...лап ап турганын сакты-дыр мен. ...колачы чылдарында элээди ...дар аразынга Российның бирги чери дээш маргылдааларга чемпионнуң кожааларын чаңгыс эвес удаа ол чаалап алган. Ынчалдыр спорт ооң амыдыралының чарылбас кезээ болуп, республиканың Олимпийжи курлавырлар училищезин доозуп, тренер башкы мергежилди шилип алган. Ооң спортчу секциязында 11-ден 14 хар аразында 30 хире оолдар, кыстар ча адарының чажыттарынга өөренип турарлар. Тренер башкы — келир салгалга кадык-чараш амыдыралды суртаалдаарындан аңгыда, бодунуң үлегер-чижээ-биле спортка ынак, ону хүндүлээр болгаш эңне кол чүве ооң көскү түңнелдери турар кылдыр өөредип-кижизидип чоруур кижилерниң бирээзи.

Башкылаашкын ажылы чеже-даа чай чок болза, ол соругдаанын чедип алыр дээш кызымак белеткелди, шудургу ажылды чорудуп, арга-мергежилин бедидип, спортчу маргылдааларга киржип чоруур. Михаил Оюн Паралимпийжи оюннарга киржир эргени спортчу бедик чедиишкиннери-биле чедип алган: 2009 чылда ТР-ниң ча адарының кышкы маргылдаазында бирги черни ээлээн. 2010 чылда Россия чемпионадынга, ол-ла чылын Европа чемпионадынга тиилелгелер хөйнү оштаан.

Бо 2012 чыл спортчу маргылдаалар, шаңналдар-биле эң-не дүжүткүр болган. Март айда классиктиг ча адар талазы-биле Россия чемпионадының түңнел оюннарынга ийиги черни, Российның кубогу дээш маргылдаага үшкү черни ээлээн. ST класстың чазы-биле кыска хемчээлге кара адар Россия чемпионадынга ийиги черге, оорга чүнү кемдээшкинниг спортчуларның аразынга ST класска Российның кубогу дээш маргылдаага бирги, кыска хемчээлге база-ла бирги черлерни бүзүрелдии-биле чаалап алган. Бурятияның болгаш Краснодарның спортчулары кирген состав команда аайы-биле бирги черлерни холдан салбайн, бүзүрелдии-биле Паралимпийжи оюннарның маргылдаазынче чоруп орган.

Лондон хоорайда эртип турар спорттуң чайгы хевирлеринге инвалидтерниң Паралимпий оюннарынга Тимур Тучинов, Олег Шестаков база Михаил Оюн олар ST класстың классиктиг чазындан ча адарының маргылдаазынга алдын, мөңгүн, хүлер медальдарны чаалап ап, аарыкчыларын өөрткен. Пекинге 2008 чылда эрткен Паралимпий оюннарынга Российның ча адыкчыларының чаңгызы-даа тос аңгы хевирге эртип турар маргылдааларның шаңналдыг черлеринче кирбээн турган чүве-дир. Кымның-даа манавайн турганы түңнелдерни бистиң спортчуларывыс бо удаада көргүскен.

Тыва чоннуң, тыва спортчуларның, тыва спорттуң, өг-бүлезиниң, ада-иезиниң үрде манаан идегелин Михаил Оюн ол хүн шынзыдып, тыва чоннуң адын бир чада бедик тутканы бо. Ооң бо бедик чедиишкини чүгле тыва спорттуң төөгүзүнде эвес, а Лондонга эрткен Паралимпийжи оюннарның төөгүзүнде алдын үжүктер-биле киир бижиттинип, кадагалаттынар. Ынчангаш чаңгыс чер-чурттуувуска улуу-биле чоргаарланып, бүгү тыва чоннуң мурнундан байырывысты чедирип тур бис. Эр хей, Михаил!

Тываның Чазааның Баштыңы Ш. Кара-оол ажыл-агыйжы сургакчылаашкын-биле Москва хоорайда-даа болза, ол-ла дораан М. Оюн-биле харылзажып, ооң ол чайынналчак спортчу чедиишкини дээш байырны чедирип, төрээн Тывазынга ээп чанып келирге, байырлыг езу-биле ужуражырын дамчыткан.

"Медальдар дугайында бодавайн-даа турган бис. Үр үеде кызымак ажылдап турганывысты маңаа шенеп көргүзер сорулгалыг турдувус. Оолдар эрхейлер болду. Канчаар ажылдап турган бис, түңнел ындыг болган. Паралимпиадаже орук белен эвес. Бодумнуң таламдан өөрүшкү-даа, муңгарал-даа турганын ам сактыр безин хөңнүм чогул. Паралимпиада дээрге ээлчеглиг маргылдаа-дыр. Кандыг спортчу кижи чемпион болуксавас боор, ону база бодап турар мен. Ажырбас, шупту чүве үезинде бүде бээр. Мурнувуста команда аайы-биле маргылдаалар база бар, ооң түңнелдери эки болурунга бүзүрээр мен. Дээди чадаже үнер арга мурнувуста" — деп, маргылдаа соонда Михаил Оюн журналистерге дыңнаткан. Ынчап кээрге, бистиң чаңгыс чер-чурттуувус Михаил Оюннуң киришкени ча адарының талазы-биле Паралимпий оюннарының шилиндек командазы алдын медальды чаалап аптар арга бүрүнү-биле бар-дыр. Ынчангаш бистиң спортчуларывыстың аткан согуну карага часпайн дээрин күзеп каалыңар.

Айлаң МОНГУШ.

Ш Ы

Парлалга албаны дыңнадып тур

СУРГАКЧЫЛААШКЫН ҮЕЗИНДЕ

Тыва Республиканың Баштыңы Шолбан Кара-оол Москва хоорайже ажылчын сургакчылаашкын-биле чоруткан.

Федералдыг орук агентилелиниң удуртукчузу Анатолий Чабунин-биле болгаш РФ-тиң күрүне кызыгаарын чаартып кылыр талазы-биле Федералдыг агентилелдиң баштыңы Дмитрий Безделов-биле Тываның Баштыңы ужуражыр. Ол ужуражылгаларның үезинде регионнуң сайзыралының болгаш кады ажылдажылганың перспективаларының дугайында айтырыгларны чугаалажыр.

Сентябрь 3-те Шолбан Кара-оол Россияның транспорт сайыды Максим Соколовка кирген, аңаа республиканың транспорт комплекизинде байдалдың дугайында таныштырган. Кызылдың автоорук техникумун эде тургузуп, ону демир-орук техникуму кылбышаан, Иркутскиниң демир-орук университединге каттыштырар дээн саналды сайыт деткээн. Кызыл–Курагино демир-оруунуң тудуунга кадрлар белеткээринге эргежок чугула апарганы-биле техникумну эде тургузар, ол дээди өөредилге чериниң удуртулгазы-биле тодаргай чугааны кылыр бис – деп, Максим Соколов аазаан.

Федералдыг М-54 автомобиль оруунуң Тыва участогунуң чаа-Чадаана–Хандагайты–Моол-биле күрүне кызыгаары маршрудун федералдыг оруктарның даңзызынга киирериниң дугайында регион Чазааның киирген саналын Максим Соколов өөренип көрген. Ооң түңнели-биле сайыт Росавто-оруктуң комиссиязын бо участоктуң байдалын өөренип көөр кылдыр чорудар деп шиитпирни хүлээп алган.

Республиканың аэропорт комплекизин сайзырадырының айтырыгларын база Россияның Транспорт яамызынга чугаалашкан.

ЧАА РЕЙТИНГИДЕ БЕДИ ТУРУШ

"Политиктиг эксперт бөлүү" "Политиктиг логиялар" порталы-биле кады "РФ-тиң су лериниң баштыңнарының соңгудар аргазын декизи" деп үшкү илеткелди белеткеп дооска

"Политиктиг технологияларның" сайтызында парлаттынган губернаторларның даңзызын элээн каш бөлүктерге чарган, оларны албан-дужаал ээлээннерниң соңгудар аргаларын барымдаалаан.

Үнелелди "А" деп демдектен (соңгудары магадылалдыг) "D" демдекке (соңгудар аргазы шуут чок) чедир берген. Эң дээди "А" демдекти Кемерово областың 68 харлыг губернатору Аман Тулеев алган. Тываның болгаш Бурятияның баштыңнары Шолбан Кара-оол биле Вячеслав Н оларга эксперттер "В" тывыскан. Ол дээрге алырының аргалары ул ол. Сибирь регионунда скиниң – Лев Кузне Омскиниң – Виктор Наз база ол бөлүкке хамаары

Эксперттерниң сана биле алырга, губернат соңгудар аргаларының зинге бедик үнелелди Ш ра-оол чыл эгезинден бээр

БАЙ-ТАЙГА КОНКУРС ЧАРЛААН

Бай-Тайганың Төлээлекчилер хуралы үш хонук ажылдааш-ла, 2012 чылдың бюджедин, ооң 1 чартык чылда күүселдезиниң дугайында отчетту хүлээп алган болгаш тус чер бот-башкарылга органнарын хевирлеп тургузарын уламчылаан.

Ол ажылдарның бир колу – кожуун чагыргазының даргазының албан-дужаалын ээлээриниң конкурузун чарлааны болур. Депутаттар конкурс комиссиязын тургускан, ону чоокта чаа кожуун баштыңы болгаш хурал даргазы кылдыр соңгуткан Каң-оол Седип баштаан.

Кожуун чагыргазының даргазының хүлээлгезин күүседип турган Сергей Монгуштуң дыңнатканын езугаар, Бай-Тайга кожууннуң чагырга даргазының кандидаттарындан шилилгени бир ай болгаш, октябрь 4-те доозар, ынчан оларның бирээзин шилип алыр. Конкурстуң тиилекчизи-биле керээни чарганы-биле тус чер бот-башкарылгазының бүгү органнарының хевирлеп тургузуушкуну доостур, олар чокта район барык бүдүн чыл хире чурттап келген.

Кожуун баштыңы Каң-оол Седиптиң чугаалап турары-биле алырга, конкурсту чаа чарлаанындан амдыызында чаңгыс-даа билдириишкин кирбээн. Ындыг турбуже, ажыл хөй болур хире, чүге дээрге 4 хире кижи ол албан-дужаалды ээлээриниң конкурузунга киржир деп белеткенип турар деп медээлер бар. Оларның аттарын чүгле конкурс комиссиязынга албан-езузунуң билдириишкинин киирген соонда дыңнадыр.

Бай-Тайга кожууну элээн каш айларның дургузунда бот-башкарылганың кол органнары чок чурттап келгенин сагындыраал. 2011 чылдың декабрьда соңгуткан Төлээлекчилер хуралы аразында чөрүлдээлиг болганындан ажылдаар аргазы чок болган. Элээн каш катап оралдажыышкын кылган соонда-даа дугуржуп шыдаваан, ынчан депутаттарның чамдыызы боттарының бүрүн эргелерин дүжүргеннер, ооң түңнелинде кожууннуң парламентизин бүрүн эрге чок деп санаан.

Август 26-да болган хуусаа бетиниң соңгулдаларынга "Чаңгыс демниг Россия" политиктиг партияның депшиткен кандидаттары тиилээннер, 19 мандат оларда. Эрткен пятницада ажылдап эгелээн хурал мындыг үре-түңнелдиг болганы ол.

«ЭЗИРИК ЧОЛААЧЫ» ХЕМ ҮЕЗИНДЕ

"Кичээнгейлиг болуңар, уруглар!" база "Эзирик чолаачы" деп оперативтиг-профилактика хемчеглерин ОШАЧКИ-ниң орук-патруль албанының ажылдакчылары чорутканының түңнелинде дыка хөй наркотиктер ап чораан чолаачы туттурган. Кызыл–Тээли автооруунуң 18 дугаар километринге УАЗ-№390995 автомашина орук-патруль ажылдакчыларының "Доктаа!" дээн дужаалын күүсетпейн, орук кыдыы-биле халдып чоруткаш, чашты бээрин оралдашкан. Соондан сүрү кээрге, улуг хап иштин каан чүүлдү машинада октапкан. Чолаачыга че туткан. Херечилер көр эксперттерниң илеретке ол хапка чораан бүд гашиш биле марихуана б деңзизи 2 килограмм херек дээш кеземче хе турган.

Ролан Н
орук-патруль алба
штаб бөлүүнүң инспек

ТАРАА АЖААЛДАЗЫ ЭГЕЛ

Каа-Хем кожуунда Пироговтуң тараачын-арат ажыл-агыйы, Барыын-Хемчикте "Западная" МТС база Таңдыда "Улагай" көдээ ажыл-агый бүдүрүлге кооперативи тараазының баштайгы дүжүттерин ажаап ап, далган кылдыр дээрбелээн. Бо хүнүң байдалы-биле алырга, ажыл-агыйларның тараажылары 80 гектар шөлден кызылтасты, 25 гектардан суланы ажаап, тус-тузунда 97,5 биле 15,5 тонна дүжүттү алган. Бир гектардан ортумаа-биле 14 центнер кызылтас, 6,2 центнер сула боол турары багай эвес көргүзүглер.

А өске ажыл-агыйлар бо айның ортандан бээр тараа культураларының дүжүт ажаалдазынче кириптерлер.

Бо чай чер ажылдыг ажыл-агыйларга таарымчалыг болганын айтыр апаа даашкын 46 ажыл-агыйны шөлдериниң 22 хуузунда узуткаан. 4,6 муң гекта тараа сыптары өлген. Көд агый продукциязының бү леринге чедирген когарал 17 млн. ажыг рубль. алдынмаан орулга-биле каража 27 млн. рубль че Ынчангаш Россияның Көд агый яамызындан 14,5 мл хемчээлге деткимчени к кылдыр дилегни киирген.

Ындыг болзажок че дыглар күскү чер ажылы күштү мөөңнеп, арткан гектар шөлден дүжүттү чокка ажаап алыр со салган. Бир гектардан 6-7 дүжүттү ап болур арга б

Көдээ ажыл-агыйында

ӨГ-БҮЛЕ ФЕРМАЛАРЫН ХӨГЖҮДЕР, АНЫЯК АРАТТАРНЫ ДЕТКИИР

"2012-2014 чылдарда тараачын-арат ажыл-агыйларының баазазынга өг-бүлениң мал фермаларын сайзырадыры" федералдыг программаның боттанышкынынга федералдыг бюджеттен 9 млн. 526 муң рубльди база республика бюджединден 6 млн. рубльди аңгылаан. Ооң-биле чергелештир "2012-2014 чылдарда эгелеп чоруур араттарны деткиири" программаның боттанышкынга 21 млн. 052 муң рубль түңүнге федералдыг акша-хөреңгини берген. Ол деткимчени боттуг шиңгээдип алыры-биле дөрт өг-бүле фермаларын база эгелеп чоруур 16 араттарны шилип алыр конкурсту Көдээ ажыл-агый яамызы организастаан турган.

Малдың баш санын көвүдедип, ооң продукциязын садып-саарып, чаа ажылчын олуттарны тургузуптар арга-шинектиг, көдээ ажыл-агый талазы-биле тускай мергежилдиг кижилерни деткиири чугула. Бүдүрүлгени сайзырадыр тускай белеткелди эрткен, удурту-баштаар кадрлар курлавырын тургузарының барымдаазы бар кижилерни ынчаар деткиири кол черни ээлээр дээрзин, Чазак Баштыңы айыткан турган.

Өг-бүле фермазын тургузуп турар кижилер төлевилелин боттандырарынга боттары 40 хуудан эвээш акша-хөреңгини киириштирип, немелде үш ажылдыг олутту тургузары конкурстуң негелдезинде кирип турар. А эгелеп чоруур арат күрүне деткимчезин алырда, 10 хире хуузун боду кииириштирери албан.

ТР-ниң Көдээ ажыл-агый яамызының инвестиция программаларының талазы-биле килдис начальниги Лариса Монгуш, конкурс муниципалдыг болгаш республика чергелиг ийи чадага эрткен, август айның төнчүзүнге чедир эгелеп чоруур 19 аныяк арат, 3 өг-бүле фермазы грант акшаларын алган дээрзин дыңнаткан.

Оларның аразындан Чадаана хоорайдан тараачын-арат ажыл-агыйлыг Эльвира Сат сүткүр уксааның 100 баш инээн Саян ындындан садып эккеп алган, олары тус черниң агаарынга турумчуп, тааржып турар дээрзин сонуургаткан. Тускай сорулгалыг программаның боттанышкыны-биле Шораана Монгуш 60 баш хаванны садып алган. Бо фермер Кызылдың рыноктарын болгаш хоорайның бюджет организацияларын алды хире чылдың дургузунда эът-биле доктаамал хандырып турар сайгарлыкчы. А Бии-Хем кожууннуң Сесерлигден Надежда Бадарчи чылгы мал ажыл-агыйын шуудадырынга акша-хөреңгизин кириштирер.

Конкурстуң тиилекчилери тургустунган үстүкү хемчээлге акша-хөреңгини дилеп албаанындан, акша-хөреңги арта берген. Ам база бир ындыг конкурсту эрттиргеш, ийи өг-бүле фермаларынга, ийи-үш хире эгелеп чоруур аныяк араттарга деткимче бээр арга бар дээрзин дыңнаткан.

– Фермерлерни деткииириниң программаларын боттандырар талазы-биле федералдыг акша-хөреңги шиңгээдип алырынга Тыва Татарстан биле Липецк областың соонда. Бир эвес чылдың планын эрте доозуптар болза, чыл төнчүзүнге чедир федералдыг бюджеттен фермерлерге дээш 12 млн., өг-бүле фермаларынга дээш 14 млн. рубльди немей ап болур бис. Республика бюджединден кады акшаландырыышкынга 7 млн. рубль бар. Россияның Көдээ ажыл-агый яамызы-биле дугуржулганы үндезинге алгаш, республикага немелде акша-хөреңгини үндүрүп бээриниң дугайында доктаалдың төлевилели белен. Ам ол акша-хөреңгини шын болгаш боттуг чарыгдаары – мурнувуста айтырыг ол деп, ТР-ниң көдээ ажыл-агый сайыдының оралакчызы Любовь Анай-оол дыңнаткан.

Кышка белеткел

НИИТИ БАЙДАЛ ШЫҢГЫЫ ХАЙГААРАЛДА

Чайгы үе саадаар эвес, карак чивеш аразында чүгүртүп эрте берген ышкаш болур. Ооң соондан алдын-сарыг күс дүжүп, кыштың чыккылама сооктары келир болгай. Күскү-кышкы үеде республиканың чурт-талга-коммунал база одалга-энергетика комплекизиниң объектилериниң чогуур ажыл-чорудулгазындан ээлчеглиг одалга сезонун бергедээшкиннер чокка эртип алыры улуг хамааржыр. Маңаа хамаарыштыр республикада нииты байдал дугайында чыл санында чаңчыл аайы-биле Тыва Республиканың үлетпүр болгаш энергетика сайыды Роман Викторович Кажин-оол-биле *(чурукта)* ужуражып, ол темага хамаарыштыр чугаалаштым.

– Роман Викторович, кышка белеткел ажылдары чылдың кайы-даа үезинде соксавайн турар дээр болза частырыг болбас. Ынчалза-даа бо айтырыг чурттакчы чонну сооктар чоокшулап эгелээрге дүвүредип эгелээр. Амгы үеде байдал-биле таныштырып көрүңерем?

– Кышка белеткел ажылдары Тыва Республиканың Чазааның 2012 чылдың май 24-те "Чуртталга-коммунал, одалга-энергетика комплекизиниң объектилериниң 2012-2013 чылдың күскү, кышкы үелеринде ажылдаарынга белеткелиниң дугайында" № 145-р доктаалынга дүүштүр чоруттунуп турар. Үстүнде айыттынган документиде кышка белеткел айтырыгларын шиитпирлээр ужурлуг харыысалгалыг албан черлерин ("Тувгаз", "Тываэнерго", "Кызылдың ЧЭТ" дээн чижектиг) база оларның кылыр ужурлуг ажылдарын тодарадып-биле бижээн. Кышка белеткел хемчеглеринче ниитизи-биле 263 млн. рубль көрдүнген, ооң иштинде 150 млн. рубль албан черлериниң хууда акша-хөреңгизи болуп турар. Объектилерде ажылдарның 66-67 хуузу күүсеттинген.

– Эрткен чылга деңнээрге, хоозалдап турар ышкажыл...

– Ийе, 2011 чылга бодаарга, кичии озалдаашкын бар. Чүге дээрге, "Тувгаз" албан черинге хамаарыштыр Кызыл хоорайның мэриязының талазындан акшаландырыышкын саадап турар. Төптүткен газ хандырылгазының системазынга чылдың-на кылып чорудар ужурлуг диагностика ажылдары чедир чоргустунмаан. Четпес хууларның тыптып турар чылдагааны бо. А арткан организацияларда ("Шагаан-Арыг чылыг" "Хову-Аксы чылыг", "Прогресс чылыг", "Ак-Довурак чылыг", "Тываэнерго", "Кызылская ТЭЦ" дээш, оон-даа өске) ажылдар озал чокка, план езугаар эртип турар. Бо черлерже тускай специалистер доктаамал үнүүшкүннерни кылып, акша-хөреңгини шын чарыгдап, айыттынган хуусааларны сагып турарын шыңгыы хынап турар.

– Кышка белеткел ажылдарының кол айтырыгларының бирээзи – хөмүр-даш-биле хандырылга дээрзи билдингир. Ол дугайында чүнү чугаалаар силер, Роман Викторович?

– Шын чугааладыңар. Маңаа чугаалап каарым болза, чылдан чылче хөмүр-даш сөөртүлгезинге хамаарыштыр ол-ла байдал катаптаттынмышаан. Чүл дизе, хөмүр-даш хандырылгазының талазы-биле конкурстуң негелделериниң чурумнарының күүселдезин муниципалдыг тургузуглар орай эртирип турар-дыр ийин. Бистиң талавыстан акша-хөреңгини, а ол дээрге барык 46 млн. рубль, оларже шилчиткен, ынчалза-даа муниципалдыг тургузуглар хөмүр-даш хандырыкчыларының ("Тыва даг-руда компаниязының") агар санынче ону үе-шаанда шилчитпейн турар. Сан-чурагай-биле алыр болза, август айның төнчүзүнге чедир 10 муниципалдыг тургузугларже хөмүр-даш сөөртүлгезиниң чүгле 13 хуузу күүсеттинген. Ол дээрге дыка багай көргүзүг-дүр.

– Мындыг байдалдың тургустунуп турар чылдагааны чүдел?

– Мен бодаарымга, кол чылдагаан дээрге хөмүр-дашты чогууру-биле шыгжаары болдунмайн турар. Бир эвес хөмүр-дашты эрте сөөртүп эккеп каар болза, ону дажыглап аппаарының айыылы бар. Ынчангаш республиканың сумуларының болгаш бюджет албан черлериниң удуртукчулары оон сестир-дир. Ындыг турбуже, чыл санында өске черлерге бодаарга, Мөңгүн-Тайга кожуун хөмүр-даш сөөртүлгезин (шуут эки деп база болбас) идепкейжи чорудуп турар. Аңаа деңнээрге, янзы-бүрү чылдагааннар уржуундан Чөөн-Хемчик, Сүт-Хөл, Бай-Тайга кожууннарже бо хүн-биле алыр болза, хөмүр-даш шуут сөөртүнмээн.

– Бир удаа хөмүр-даш дугайында чугаалажы берген болганывыста, чурттакчы чонну ооң өртек-үнезиниң дугайында айтырыг дүвүредип турар деп чүүлдү чугаалап, аңаа хамаарыштыр тайылбырдан бээриңерни диледим.

– Ооң дугайында хөмүр-даш хандырыкчылары-биле чаңгыс эвес катап чугаалажып турган бис. Ынчангаш амдыызында хөмүр-даш өртээ 1 тоннада 1872 рубль хевээр арткан деп чугаалап каайн.

– Республиканың чамдык кожууннарын кывар-чаар материалдар-биле хандырар ажылдар кандыг деңнелде чоруп турарыл, Роман Викторович?

– Бо талазы-биле ооң мурнунда-даа, бо чылын-даа бергедээшкиннер турбаан. Кысказы-биле чугаалаарга, бо хүнде дизель-биле ажылдаар электри станциялары (Сыстыг-Хем, Мугур-Аксы, Тоора-Хем) оттулар чүүл-биле 2013 чылдың март айга чедир хандыртынган. Дизель хандырыкчылары керээ езугаар хүлээлгелерин озал чокка күүседип турар.

– Улуг-Хем кожууннуң Хайыракан суурда котельнаялар тургузуп турар болгай. Оларның ажык-дузазы чүдел?

– Ийе, бо айтырыг Тыва Республиканың Чазак Даргазы Шолбан Валерьевич Кара-оолдуң даалгазы езугаар 2012-2013 чылдарда одалга сезонунга белеткел ажылдарының база бир кол угланыышкыны болуп турар. Ында когаралдыг чаңгыс котельнаяның орнунга модульдуг үш котельнаяларны тудуп эгелээн. Бирээзи интернатка, ийи дугаарын уруглар садынга база школага, үшкүзү Культура бажыңы болгаш сумунуң администрациязынга хамааржыр. Оларны октябрь 1-де дужаап, ажыглалче киирери көрдүнген.

– Силерниң яамыңарның талазындан кышка белеткел ажылдары чедер-четпес чүүлдерлиг болза-даа, кидин түлүк чоруп, үе-шаанда доосту бээр деп чугаалап болур ышкажыл?

– Ниитизи-биле байдал чүгээр деп санавышаан, чедир күүсеттинмээн хемчеглер удавас дооступ, чуртталга-коммунал база одалга-энергетика албан черлери кышкы сезонга беленин паспорттарын ап, келир кышты улуг бергедээшкиннер чок эртеринге идегээр-дир мен.

– Айтырыгларга харыылап бергениңер дээш четтирдим.

Автордан: Сайыт-биле чугаалажып ора, чурттакчы чоннуң чуртталга-коммунал ачы-дузалары дээш өрелериниң дугайында айтырыгны салбас аргам чок болду. Айтырыгга харыы улуг чугааже шилчээни билдингир. Ооң дугайында бижиир болза төнмейн баар. Чүгле дараазында чүүлдү катап-катап тайылбырлап каары артык эвес деп билдим: **чырыкты, чылыгны, сугну ажыглаары дээрге хлебти садып алгаш, чиири-биле дөмей**. Садыгга хлебти кым-даа халас бербес болгай, а коммунал ачы-дузаларын халаска ажыглап, ол дээш өртээн төлевейн тургаш шынарлыг ачы-дузалар чедирерин негээри эпчок эвес бе? Бо домакты өрелиг кижилерге база чамдык албан черлеринге хамаарыштыр бижээнимни номчукчу билип каан боор. Үе-шаанда төлевирлерни чорудары кижи бүрүзүнүң хүлээлгези дээрзин база катап сагындыраалы.

Азияна ТАУ чугаалашкан.

Иштики херектер яамызында

ЧАА КҮШ НЕМЕШКЕН

ТР-ниң ИХЯ-га Российаның иштики херектер яамызының дээди өөредилге черлерин дооскан аныяктар-биле сайыт Александр Лобанов ужурашкан. Дээди эртем чедип алганы-биле аныяк кадрларга полицияның генерал-майору байыр чедиргеш, республиканың чурттакчыларының, чурттуң чаагай чоруу дээш, оларның амыр-дыжы дээш кызымаккай ажылдаарын, чедиишкиннерни күзээн. Полицейжи өскелерге эки үлегер-чижек болур ужурлуг дээрзин ол сагындырган.

Республиканың ИХЯ-ның аңгы-аңгы адырларынга ажылдаары-биле дээди эртемниң дипломун алган 16 доозукчу келген. Олар Омск академиязын, Сибирьниң, Барнаулдуң, Саратовтуң, Чөөн-Сибирьниң юридиктиг институттарын дооскан. Аныяк ажылдакчыларны Кызыл хоорайның иштики херектер эргелелинге, эксперт-криминалистика төвүнге, ОМОН кезээнге база Таңдының, Чөөн-Хемчиктиң муниципалдар аразының килдистеринге ажылдаар кылдыр үлээн.

"Дүжүметтер болбаңар! Хамаатылар-биле чугаа-домак кылып билир ажылдакчылар болуңар. Кожуун бүрүзү тускайлаң, өскелерге дөмейлешпес, ынчангаш чүгле бодуңарның езу-чаңчылдарыңарны эвес, а харыылап турар кожууннарыңарда чурттап турар кижилерниң езу-чаңчылдарын хүндүлеп чоруңар. Улугну улуг деп, бичиилерни бичии деп эвилеңээлдек чугаалажыңар. Амыдыралга идепкейжи турушту чедип алыңар. Кандыг-даа айтырыгларны чогаадыкчы езу-биле шиитпирлээрин күзедим" – деп, курлавырда полковник Даржаа Куулар аныяк коллегаларынга чылыг күзээшкиннерни кылган.

Иштики херектерниң бүгү хоочуннарының өмүнээзинден аныяк специалистерге ТР-ниң ИХЯ-ның хоочуннар чөвүлелиниң даргазы Марат-оол Ондар байыр чедиргеш, кандыг-бир бергедээшкиннер туруп келзе, арга-сүме бээринге хоочуннар беленин дыңнаткан.

Чамдык лейтенантылар тускай мергежилиниң аайы-биле ажылга кирип алыр арга чок болган-даа болза, олар багай хөөнге алыспайн, мергежилин улам бедидип, квалификациязын эде көөрүнге беленин илереткен, чижээлээрге, эксперт мергежилин назы четпээннер-биле ажылдаар инспектор кылдыр чүге өскертип болбас деп, дээди эртем болгаш практиктиг ажыл база дагдыныкчыларның чагыг-сүмези оларга дузалаар дээрзинге бүзүреп турарлар.

МӨӨРЕЙ ЭГЕЛЭЭН

"Улусчу участок шагдаазы" деп Бүгү-россия мөөрейи сентябрьда эгелээн. Ону Российаның Иштики херектер яамызы организастаан.

Ооң кол сорулгазы чурттакчы чон биле полиция ажылдакчыларының бот-боттарынга бүзүрелин, ук албан чериниң хүндүткелин бедидери болгаш участок шагдааларының ажылынга хөй-ниитиниң үнелел бээрин чедип алыры болуп турар. Мөөрейниң этап бүрүзүнүң тиилекчилерин чурттакчы чоннуң эң хөй үнүн алганы-биле онлайн-бадылаашкын тодарадыр. Күзелдиг кижи кайы участок шагдаазының ажылын эки деп санап турарыл, ол ажылдакчы дээш үнүн берип болур.

Бо мөөрей иштики херектер органнарының ниитилел-биле кады ажылдажылгазының ажык чижээ болур. Участок шагдаазы дээрге полицейжи мергежилдерниң эң харыысалгалыы болгай. Ынчангаш кайы участок шагдаазы эки ажылдап турарын амыр-дыжын камгалап турар чурттакчылары боттары тодарадыр.

Конкурс үш этаптыг эртер. Биргизи регион деңнелинге эртер. Баштайгы бадылаашкын сентябрьның 11-ден 20-ге чедир болур. Онлайн-бадылаашкын октябрь 7-ден 16-га чедир болур. Үшкү этавының онлайн-бадылаашкыны ноябрь 5-тен 14-ке чедир эртер. Мөөрейниң түңнелин участок шагдааларының хүнүнүң бүдүүзүнде үндүрүп, тиилекчини илередир.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗААНЫҢ ДОКТААЛДАРЫ

2012 чылда Тыва Республиканың Өөредилге болгаш эртем яамызының ажыл-чорудулгазының мурнады хөгжүдер угланыышкынының дугайында

2012 чылдың май 28 № 276 Кызыл хоорай

2020 чылга чедир Тыва Республиканың социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң стратегиязын боттандырар сорулга-биле Тыва Республиканың Чазааның **доктаадыры болза:**

1.2012 чылда Тыва Республиканың Өөредилге болгаш эртем яамызының ажыл-чорудулгазының мурнады хөгжүдер кол угланыышкынын Тыва Республикага школа назы четпээннерге өөредилгениң ачы-дуза рыногун сайзырадыры болдурар.

2.2012 чылда Тыва Республиканың Өөредилге болгаш эртем яамызының мурнады хөгжүдер ажыл-чорудулгазының угланыышкынын боттандырар талазы-биле хемчеглерниң бердинген планын бадылаар.

3.Бо доктаалды "Шын" болгаш "Тувинская правда" солуннарга парлаар.

ТР-ниң Баштыңы-Чазааның Даргазы Ш.КАРА-ООЛ.

Немелде медицина дузазы дээш Тыва Республиканың участоктуң терапевт эмчилеринге, участоктуң педиатр эмчилеринге, ниити практиканың эмчилеринге (өг-бүле эмчилери), участоктуң терапевт эмчилериниң, участоктуң педиатр эмчилериниң эмчи сестраларынга болгаш ниити практиканың эмчилериниң (өг-бүле эмчилери) эмчи сестраларынга 2012 чылда акша төлевирин боттандырар чурумунуң дугайында

2012 чылдың апрель 5 № 145 Кызыл хоорай

Россия Федерациязының Чазааның 2009 чылдың декабрь 29-та үндүргени № 1110 доктаалын езугаар "Немелде медицина ачы-дузазы дээш участоктуң терапевт эмчилеринге, участоктуң педиатр эмчилеринге, ниити практиканың эмчилеринге (өг-бүле эмчилери), участоктуң терапевт эмчилериниң, участоктуң педиатр эмчилериниң эмчи сестраларынга болгаш ниити практиканың эмчилериниң (өг-бүле эмчилери) эмчи сестраларынга акша төлевирин боттандырарынга Россия Федерациязының субъектилериниң бюджеттеринге саң-хөө хандырылгазын чедирери-биле Федералдыг бюджеттен субсидия бээриниң чурумунуң дугайында" Тыва Республиканың Чазааның **доктаадыры болза:**

1. Немелде медицина ачы-дузазы дээш 2012 чылда участоктуң терапевт эмчилеринге, участоктуң педиатр эмчилеринге, ниити практиканың эмчилеринге (өг-бүле эмчилери), участоктуң терапевт эмчилериниң, участоктуң педиатр эмчилериниң эмчи сестраларынга болгаш ниити практиканың эмчилериниң (өг-бүле эмчилери) эмчи сестраларынга акша төлевирин боттандырарының чурумунуң дугайында бердинген дүрүмнү бадылаар.

2.Тыва Республиканың Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлде яамызынга:

– медицина ажылдакчыларының даңзызын тургузарын боттандырар;

– ай санында 20-ниң хүнүнге чедир Тыва Республиканың Саң-хөө яамызынга немелде ачы-дуза көргүскени дээш медицина ажылдакчыларынга акша төлевирин акшаландырары-биле каттышкан чагыгны киирер;

– ай санында 25-тиң хүнүнден орай- татпайн, отчеттуг айның соонда, Россия Федерациязының Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлде яамызынга Тыва Республиканың бюджединиң акшаландырыышкынының хандырылгазының дөзү субсидия болуп турар чарыгдалдарының дугайында отчетту Россия Федерациязының кадык камгалал болгаш социал хөгжүлде яамызының бадылааны форма болгаш чурумун езугаар бээр;

– Тыва Республиканың Ыяап-ла медицина камгалалының девискээр фондузу-биле кады медицина ажылдакчыларының акша төлевирин үезинде, долу болгаш сорулгалыг ажыглалының контролюн боттандырар;

3.Тыва Республиканың Ыяап-ла медицина камгалалының девискээр фондузунга сүмелээр:

– ай санында 20-ниң хүнүнге чедир Тыва Республиканың Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлде яамызынга немелде медицина ачы-дуза көргүскени дээш медицина ажылдакчыларынга акша төлевирин акшаландырары-биле чагыгны киирер;

– ай санында 20-ниң хүнүнде, отчет соонда, Тыва Республиканың Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлде яамызынга немелде медицина ачы-дузазы дээш акша-хөреңгиниң ажыглалының дугайында отчетту бээр.

4.Тыва Республиканың Чазааның 2011 чылдың март 29-та үндүргени № 189 "Немелде медицина ачы-дузазы дээш Тыва Республикада участоктуң терапевт эмчилеринге, участоктуң педиатр эмчилеринге, ниити практиканың эмчилеринге (өг-бүле эмчилери), участоктуң терапевт эмчилериниң, участоктуң педиатр эмчилериниң эмчи сестраларынга болгаш ниити практиканың эмчилериниң (өг-бүле эмчилери) эмчи сестраларынга акша төлевирин боттандырарының чурумунуң дугайында" доктаалды күш чок деп санаар.

5.Бо доктаалды "Шын" болгаш "Тувинская правда" солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы Ш.КАРА-ООЛ.

Тыва Республиканың девискээринге регионалдыг күрүне контролюн (хайгааралын) организастаарының болгаш боттандырарының дугайында

2012 чылдың июнь 8 № 305 Кызыл хоорай

2008 чылдың декабрь 26-да үнген Федералдыг хоойлунуң 3 пунктузунуң 2 чүүлүнүң, 1 кезээниң 5 чүүлүн езугаар № 294-ФХ-ниң "Күрүне контролюн болгаш муниципалдыг контрольду боттандырарда юридиктиг кижилер болгаш сайгарлыкчыларның эргелерин камгалаарының дугайында" Тыва Республиканың Чазааның **доктаадыры болза:**

1.Бердингеннерин бадылаар:

Тыва Республиканың девискээринге регионалдыг күрүне контролюн (хайгааралын) организастаарының болгаш боттандырарының чуруму

Тыва Республиканың девискээринге регионалдыг күрүне контролюн (хайгааралын) боттандырар бүрүн эргелиг Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнарының ажыл-чорудулгазының адырының аайы-биле даңзызы;

Тыва Республиканың девискээринге регионалдыг күрүне контролюн (хайгааралын) боттандырар бүрүн эргелиг Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнарының албан-дужаал ээлээн кижилериниң даңзызы.

2.Тыва Республиканың девискээринге регионалдыг күрүне контролюнуң боттаныышкынын (хайгааралын) Тыва Республиканың чүгле бүрүн эргелиг күүсекчи эрге-чагырга органнары болгаш албан-дужаал ээлээн кижилери чорудуп болур кылдыр тургузар.

3.Регионалдыг күрүне контролюн (хайгааралын) боттандырып турар бүрүн эргелиг күүсекчи эрге-чагырга органнары бир ай хуусааның дургузунда 2008 чылдың декабрь 26-да үнген № 294-ФХ-ниң "Күрүне контролюн (хайгааралын) болгаш муниципалдыг контрольду боттандырып турар юридиктиг кижилерниң болгаш сайгарлыкчыларның эргелерин камгалаар дугайында" Федералдыг хоойлунуң негелдезин езугаар контроль болгаш хайгаарал адырының күрүне функцияларының административтиг регламентилеринче чогуур өскерилгелерни киирер.

4.Күш чок деп санаар:

– 2009 чылдың сентябрь 8-те Тыва Республиканың Чазааның үндүргени № 439 "Тыва Республиканың девискээринде Күрүнениң аърга-арыг контролюн болгаш хайгааралын, аърга-арыгда күрүнениң өрт хайгааралын боттандырып турар Тыва Республиканың аърга-арыг ажыл-агыйының талазы-биле Күрүне комитединиң болгаш ооң чагыргазында казна албан черлериниң албан-дужаалдыг кижилериниң даңзызын бадылаар дугайында" доктаалы;

– 2010 чылдың март 31-де Тыва Республиканың Чазааның үндүргени № 110 "Тыва Республиканың девискээринде дириг амытаннарны камгалаарының, өзүп көвүдедириниң болгаш оларның чурттап турар черлерин ажыглаарының адырының талазы-биле күрүне контролюн боттандырып турар Тыва Республиканың аңныыр болгаш балык тывыжының талазы-биле Күрүне комитединиң эрге-дужаалдыг кижилериниң даңзызын бадылаар дугайында" доктаалы;

2011 чылдың июль 4-те үндүрген Тыва Республиканың Чазааның № 431 "2009 чылдың сентябрь 8-те үндүрген Тыва Республиканың Чазааның № 439 док... өскерилгелер киирер дугайында" д...

2011 чылдың ноябрь 17-де үнд... Республиканың Чазааның № 682 "2... дың сентябрь 8-те үндүрген Тыва... ликаның Чазааның № 439 док... өскерилгелер киирер дугайында" д...

5.Тыва Республиканың девис... ажыл-чорудулгазының чогуур ад... регионалдыг күрүне контролю... гааралын) боттандырар бүрүн эрге... Республиканың күүсекчи эрге-... органнарының даңзызының 1 пун... дөрткү абзазы 2013 чылдың янва... эгелеп күштүг болур.

6. Бо доктаалды "Шын" бол... винская правда" солуннарга парла...

Тыва Республиканың Ба... Чазааның Даргазы Ш.КАРА-ООЛ

Хамааты камгалалының адырынга ажыл-чорудулганы хандырар талаз... Тыва Республиканың чурттакчы чонун болгаш девискээрлерин он... байдалдардан камгалаар болгаш ооң девискээринде турар суглар... кижилерниң амы-тынын камгалап алыр агентилелдиң дүрүмүнүң дуга...

2012 чылдың август 4 № 436 Кызыл хоорай

2010 чылдың декабрь 7-де үндүрген Тыва Республиканың Чазааның Даргазының № 230 "Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнарының тургузуунуң дугайында" Чарлыын езугаар Тыва Республиканың Чазааның **доктаадыры болза:**

1.Бердингенин бадылаар:

Хамааты камгалалының адырынга ажыл-чорудулганы хандырар талазы-биле Тыва Республиканың чурттакчы чонун болгаш девискээрлерин онза байдалдардан камгалаар болгаш ооң девискээринде турар суглардан кижилерниң амы-тынын камгалап алырының агентилелиниң дугайында дүрүмнү;

Хамааты камгалалының адырынга ажыл-чорудулганы хандырар талазы-биле Тыва Республиканың чурттакчы чонун болгаш девискээрлерин онза байдалдардан камгалаар болгаш ооң девискээринде турар суглардан кижилерниң амы-тынын камгалап алырының агентилелиниң тургузуун;

Хамааты камгалалының адырынга ажыл-чорудулганы хандырар талазы-биле Тыва Республиканың чурттакчы чонун болгаш девискээрлерин онза байдалдардан камгалаар болгаш ооң девискээринде суглардан кижилерниң амы-тынын камгалап алырының агентилелиниң эргезинде албан черлериниң тургузуун.

2.Күш чок деп санаар:

2009 чылдың июнь 30-де Тыва ...ликаның Чазааның үндүргени ... "Хамааты камгалалының адырынга ... чорудулганы хандырар талазы-би... Республиканың чурттакчы чонун ... девискээрлерин онза байдалдардан ... лаар болгаш ооң девискээринде ... суглардан кижилерниң амы-тынын ка... алырының агентилелиниң болга... тургузуунуң дугайында Дүрүмнү ба... дугайында" доктаалы;

2011 чылдың июнь 17-де Тыва Р... ликаның Чазааның үндүргени ... ""Хамааты камгалалының адырынга ... чорудулганы хандырар талазы-биле ... Республиканың чурттакчы чонун б... девискээрлерин онза байдалдарда... галаар болгаш ооң девискээринде ... суглардан кижилерниң амы-тынын ка... алырының агентилелиниң болгаш оо... гузуунче өскерилгелер киирер дугай... доктаалы.

3.Бо доктаалды "Шын" болга... винская правда" солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Чазааның ...газының бирги оралакчызы М.КОЗ...

2012 чылда Тыва Республиканың Чер болгаш өнчү хамаарылгаларны... яамызының ажыл-чорудулгазының мурнады чорудар угланыышкыннары... дугайында

2012 чылдың август 1 № 428 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Чазааның 2007 чылдың май 14-те "Тыва Республиканың Чер болгаш өнчү хамаарылгаларының яамызының болгаш ооң тургузуунуң дугайында дүрүмнү бадылаарының дугайында" № 591 доктаалының дүрүмнерин боттандырар сорулга-биле, Тыва Республиканың Чазааның **доктаадыры болза:**

1. 2012 чылда Тыва Республиканың Чер болгаш өнчү хамаарылгаларының яамызының ажыл-чорудулгазының мурнады чорудар угланыышкыннарынга Тыва Республиканың күрүне өнчүзүн боттуг ажыглаарын экижидер болгаш Тыва Республиканың чер курлавырларын эргелеп-башкарарының системазын ам-даа экижидеринге чер рыногун хевирлээр.

2. 2012 чылда Тыва Республиканың Чер болгаш өнчү хамаарылгаларының яамызының ажыл-чорудулгазының мурнады чорудар угланыышкыннарын боттандырар талазы-биле киирген хемчеглер планын бадылаар.

3. Күжүн чидирген деп санаары б...

Тыва Республиканың Чазааның ... чылдың январь 28-те "2009 чылда ... Республиканың Чер болгаш өнчү хама... галарының яамызының ажыл-чорудул... ның мурнады чорудар угланыышкын... ның дугайында" № 17 доктаалын;

Тыва Республиканың Чазааның ... чылдың май 11-де "2010 чылда Тыва ... публиканың Чер болгаш өнчү хама... галарының яамызының ажыл-чорудул... ның мурнады чорудар угланыышкын... ның дугайында" № 187 доктаалын;.

4. Бо доктаалды "Тувинская пра... болгаш "Шын" солуннарга парлаар.

5. Ук доктаалдың күүселдезинге ... трольду Тыва Республиканың Чаза... Даргазының бирги оралакчызы М.Козло... дагзыр.

Тыва Республиканың Чазааның Д...газының бирги оралакчызы М. КОЗЛ...

Тыва Республиканың күрүне өнчүзүн хуужударының байдалдарының дугайында шиитпирни белеткээриниң болгаш хүлээп алырының дүрүмү... өскерилгелерни киирериниң дугайында

2012 чылдың август 1 № 425 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Чазааның **доктаадыры болза:**

1. Тыва Республиканың Чазааның 2011 чылдың ноябрь 14-те № 669 доктаалы-биле бадылааны, Тыва Республиканың күрүне өнчүзүн хуужударының байдалдарының дугайында шиитпирни белеткээриниң болгаш хүлээп алырының дүрүмүнге дараазында өскерилгелерни киирер:

– 3-кү пунктуну дараазында редакция-биле бижиир:

"3. Тыва Республиканың күрүне өнч... хуужударының байдалдарының дугай... шиитпирни Тыва Республиканың Чаза... айтыышкыны-биле хүлээп алыр";

– 6-гы пунктунуң үшкү абзазы... "доктаал" деп сөстү "айтыышкын" деп с... биле солуур.

2. Бо доктаалды "Тувинская пра... болгаш "Шын" солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Чазааның Да...газының бирги оралакчызы М.КОЗЛОВ

Тыва Республиканың Конституция комиссиязының составының чамдыызын томуйлаарының дугайында

2012 чылдың май 23 № 262 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Конституциязынче Тыва Республиканың дээди албан-дужаалдыг кижиниң эрге-дужаалын эде адаар база Тыва Республика биле Тыва Республиканың Чазаанның дээди албан-дужаалдыг кижизиниң ажыл-чорудулгазын хандырар кырүне органын эде адаар кезекче өскерилгелерни киирер дугайында айтырыг талазы-биле Тыва Республиканың Чазаанның (Тыва Республиканың Чазаанның 2012 чылдың май 23-те № 261 доктаалы база Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизиниң) (Тыва Республиканың 2012 чылдың май 3-те № 02-309 чагаазы) чөпшээрешкен эрге-туружун кичээнгейге албышаан, Тыва Республиканың Конституциязының 141 чүүлүнүң 2-ги кезээн удуртулга болдургаш, Тыва Республиканың Чазаанның **доктаадыры болза:**

1. Тыва Республиканың Конституция комиссиязының составынче дараазында кежигүннерни томуйлаар:

Л.О. Бурбучап – "Тыва Республиканың профэвилелдер федерациязы" территориалдыг каттыжыышкынның даргазы (дугуржулга-биле);

А.П. Дамба-Хуурак – Тыва Республиканың Чазаанның даргазының оралакчызы-Тыва Республиканың кадык камгалал болгаш социал хөгжүлде сайыды;

А.М. Монгал – Тыва Республиканың Чазаанның Даргазының оралакчызы;

Ш.Ч. Монгуш – Тыва Республиканың юстиция херектериниң талазы-биле сайыды;

Р.С. Поманисочкин – Тыва Республикада РЛДП-ниң Тываның регионалдыг салбырының координатору (дугуржулга-биле);

М.Ш. Самбала – РФКП-ниң Тываның рескомунуң 2-ги секретары (дугуржулга-биле).

2. Бо доктаалды Тыва Республиканың Баштыңы–Чазаанның Даргазынче база Тыва Республиканың Дээди Хуралынче (парламентизинче) дамчыдар.

3. Бо доктаал ону хүлээп алган хүнден эгелеп күш кирер.

Тыва Республиканың Чазаанның Даргазының бирги оралакчызы М. КОЗЛОВ.

Тыва Республиканың Конституциязынга эдилгелерни ажылдап кылыр талазы-биле арга-сүмелерни дугуржурунуң дугайында

2012 чылдың май 23 № 261 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизиниң) 2012 чылдың май 3-те № 02-309 арга-сүмезин өөренип көрбүшаан, Тыва Республиканың Конституциязының 141 чүүлүнүң 1 биле 142 чүүлүнүң 2 кезектерин удуртулга болдургаш, Тыва Республиканың Чазаанның **доктаадыры болза:**

1. Тыва Республиканың Конституциязынче Тыва Республиканың дээди албан-дужаалдыг кижизиниң эрге-дужаалын эде адаар база Тыва Республика биле Тыва Республиканың Чазаанның дээди албан-дужаалдыг кижизиниң ажыл-чорудулгазын хандырар кырүне органын эде адаар кезекче өскерилгелерни киирерингe эдилгелерни ажылдап кылыр дугайында Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизиниң) арга-сүмезинге чөпшээрежир.

2. Бо доктаалды Тыва Республиканың Дээди Хуралынче (парламентизинче) дамчыдар.

3. Бо доктаал ону хүлээп алган хүнден эгелеп күш кирер.

Тыва Республиканың Чазаанның Даргазының бирги оралакчызы М. КОЗЛОВ.

Тыва Республиканың Чазаанның 2005 чылдың декабрь 14-те № 1392 база 2007 чылдың май 15-те № 604 доктаалдарынга өскерилгелерни киирериниң дугайында

2012 чылдың июль 25 № 421 Кызыл хоорай

Россия Федерациязының Чазаанның 1995 чылдың март 7-де "Өртектерни (тарифтерни) күрүнеден таарыштырарын чурумчудар талазы-биле хемчеглерниң дугайында" № 239 доктаалы база 2012 чылдың июнь 16-да Тыва Республиканың девискээринде транспорт аймаан тускайлаттынган черлерге киирериниң, ону кадагалаарының, транспорт аймаан шимчедириниң болгаш кадагалаазының, дедир эгидериниң чурумунуң дугайында" № 1380 ВХ-1 Тыва Республиканың хоойлузу езугаар, Тыва Республиканың Чазаанның **доктаадыры болза:**

1. Тыва Республиканың Чазаанның 2005 чылдың декабрь 14-те "Тыва Республикада өртектер (тарифтер) политиказының үндезининиң дугайында" № 1392 доктаалы-биле бадылааны, Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнары организастыг-эрге-хоойлу хевири база ведомствога хамаарылгазындан хамаарылга чокка бүгү ажылдакчы субъектилерге күрүнеден таарыштырарын чорудуп турар өртектерлиг (тарифтерлиг) продукцияларга, барааннарга болгаш ачы-дузаларга немелделерниң хемчээзынга дараазында өскерилгелерни киирер:

1) 1.3 пунктуда "Үүрмектеп" деп сөстү "састыкү үүрмектеп" деп сөстер-биле солуур;

2) 2-ги пунктуга дараазында утказыг 2.7, 2.8 иштики пунктуларны немээр:

"2.7. Чуртталга оран-савазында хамаатыларның хереглелдерин хандырар сорулга-биле тургустунган башкарыкчы организацияларга, чуртталга чериниң хууда эштежилгелеринге, чуртталга, чуртталга-тудуг азы өске-даа тускайлаттынган хереглел кооперативтерингe хамаатыларга садып-саарып турар кадыг одаар чүүлүнгe, амыдырал хандырылганың печка одалгазынга база керосинге үүрмектеп садар өртектер;

2.8. Хавыртынган транспорт аймаан кииргени болгаш кадагалааны дээш төлевир.".

2. Тыва Республиканың Чазаанның 2007 чылдың май 15-те "Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанның болгаш ооң тургузуунуң дугайында" № 604 доктаалы-биле бадылааны, Тыва Республиканың тарифтер талазы-биле албанның дугайында дүрүмге дараазында өскерилгелерни киирер:

5.15 пунктуга дараазында утказыг 14, 15 иштики пунктуларны немээр:

"14) чуртталга оран-савазында хамаатыларның хереглелдерин хандырар сорулга-биле тургустунган башкарыкчы организацияларга, чуртталга чериниң хууда эштежилгелеринге, чуртталга, чуртталга-тудуг азы өске-даа тускайлаттынган хереглел кооперативтерингe хамаатыларга садып-саарып турар кадыг одаар чүүлүнгe, амыдырал хандырылганың печка одалгазынга база керосинге үүрмектеп садар өртектер;

15) хавыртынган транспорт аймаан кииргени болгаш кадагалааны дээш төлевир.".

3. Бо доктаалды "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга парлаар.

4. Бо доктаал ону албан-езузу-биле парлаан хүнден эгелеп күштүг.

Тыва Республиканың Чазаанның Даргазының бирги оралакчызы М. КОЗЛОВ.

"2012 чылдың херээжени – директор" деп республика конкурузун эрттириериниң дугайында дүрүмге өскерилгелерни киирериниң дугайында

2012 чылдың июнь 18 № 318 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Чазаанның **доктаадыры болза:**

1. Тыва Республиканың Чазаанның 2012 чылдың апрель 19-та "2012 чылдың херээжени – директор" деп республика конкурузун эрттиреериниң дугайында" № 181 доктаалы-биле бадылааны "2012 чылдың херээжени – директор" деп республика конкурузун эрттириериниң дугайында дүрүмге дараазында өскерилгелерни киирер:

1) 1.4 пунктуда "шылгараңгай" деп сөстү ап кааптар;

2) 2.2 пунктуда "бирги удуртукчузу болуп" деп сөстерни "удуртукчузу азы директору" деп сөстер-биле солуур;

3) 2.3 пунктуну дараазында редакция-биле бижиир:

"2.3. Конкурстуң организатору конкурска киржириниң чагыгларын, ооң түңнелдерин үндүрериниң хуусаазын бадылап, база ол ышкаш конкурстуң түңнелдерин үндүрер талазы-биле хемчеглерни организастап, бо дүрүмнүң 2.9 пунктузунда айыттынганы хуусаадан орайтатпайн массалыг информация чепсектеринге конкурсту эрттириериниң дугайында чарлалды парладырын хандырар.";

4) 2.6 пунктуну дараазында редакция-биле бижиир:

"2.6. Чагыгларны кандыг-даа хевирге хүлээп алыр. Конкурс киржикчизи чагыгны долдуруп тура, бодунуң дугайында дараазында медээлерни киирер: А.А.Ф, назыны, чагыгны киирип турда ажылдап турар чери, харылзажыр телефону.

Конкурска киржиринге эргежок чугула дараазында материалдарны чагыгга кожар:

– бо дүрүмнүң № 1 капсырылгада майык езугаар конкурстуң киржикчизиниң анкетазы;

– бо дүрүмнүң № 2 капсырылгада майык езугаар конкурстуң киржикчизиниң ажыл-чорудулгазының кол көргүзүглери;

– бо чылын бергени юридиктиг черлерниң (хууда сайгарлыкчыларның) чаңгыс аай күрүне реестринден ушта бижилге (ведомстволар аразында кады ажылдажылганың каналы бээр);

– бюджеттиң бүгү деңнелдеринче база күрүнениң бюджеттен дашкаар фондуларынче үндүрүг болгаш өске-даа төлевирлерге өрелер чок дугайында үндүрүг органындан справка (ведомстволар аразында кады ажылдажылганың каналы бээр);

– конкурстуң киржикчизиниң бүдүрүкчү, чогаадыкчы, эртем болгаш хөй-нийти ажыл-чорудулгазының дугайында дыңнадыглар (хостуг хевирге);

– конкурс киржикчизиниң 10x15 хемчээлдиг ийи өңнүг фото-чуруу, эки ажылдакчыларының фото-чуруктары, бүдүрүлге черлериниң болгаш девискээрлериниң байдалы, бүдүрүлгениң болгаш ооң продукциязының (ачы-дузазының) бештен эвээш эвес фото-чуруктары;

– чогуур яамылар болгаш ведомстволардан, муниципалдыг тургузугларның чагыргаларындан, хөй-нийти организацияларындан, продукцияның хереглекчилеринден сүмелээн бижиктер.

Конкурстуң киржикчилериниң материалдарын файлдарлыг тускай папкага чыып, киирер.";

5) 2.7 пунктуну дараазында редакция-биле бижиир:

"2.7. Конкурска киржиринге чагыгны организатор дараазында адреске хүлээп алыр: Кызыл хоорай, Чүльдүм кудумчузу, б.18 (Тыва Республиканың Чазаанның бажыңы), 207 кабинет, телефон: 2-17-67.";

6) 3.1 пунктуда "Тиилекчи" деп сөстү "тиилекчи" деп сөс-биле солуур

2. Бо доктаалды "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Баштыңы-Чазаанның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

Тыва Республиканың девискээринде чурттап турар чурттаар оран-савазын экижидери негеттинип турар чамдык категорияның хамаатыларынга, оларның аразында Ада-чурттуң Улуг дайынының хоочуннарынга болгаш дайынчы хөделиишкиннерниң хоочуннарынга, инвалидтерге болгаш инвалид уругларлыг өг-бүлелерге чуртталга оран-савазын садып (тудуп) алырынга субсидияны бээр талазы-биле ведомстволар аразының комиссиязының составынче өскерилгелерни киирериниң дугайында

2012 чылдың август 8 № 448 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Чазаанның **доктаадыры болза:**

Тыва Республиканың Чазаанның 2006 чылдың декабрь 13-те № 1415 доктаалы-биле бадылааны, Тыва Республиканың девискээринде чурттап турар чурттар оран-савазын экижидери негеттинип турар чамдык категорияның хамаатыларынга, оларның аразында Ада-чурттуң Улуг дайынының хоочуннарынга болгаш дайынчы хөделиишкиннерниң хоочуннарынга, инвалидтерге болгаш инвалид уругларлыг өг-бүлелерге чуртталга оран-савазын садып (тудуп) алырынга субсидияны бээр талазы-биле ведомстволар аразының комиссиязының составынче дараазында өскерилгелерни киирер:

а) составтан О.Д. Кууларны, Л.Л. Волгинаны, В.Н. Воробьеваны, Ч.Д. Ондарны, С.Н. Сааяны, С.К. Ховалыгны, Р.Д. Ондарны үндүрер.

б) составче Н.К-К. Ховалыгны – Тыва Республиканың кадык камгалал болгаш социал хөгжүлде сайыдының оралакчызын, А.К Артынаны – Тыва Республиканың экономика сайыдының бирги оралакчызын, О.В. Доржуну – Тыва Республиканың кадык камгалал сайыдының бирги оралакчызын, И.А. Сухановту – Тыва Республика талазы-биле иштики херектер сайыдының оралакчызын (дугуржулга-биле), Н.Э. Дорени – Тыва Республиканың Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлде яамызының хоочуннар болгаш инвалидтер, ажаалда-тежээлде болгаш хайгаарал херектериниң талазы-биле килдистиң башкарыкчы специализин киирер.

2. Бо доктаалды "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Чазаанның Даргазының бирги оралакчызы М.КОЗЛОВ.

2020 чылга чедир үеде Тыва Республиканың агроүлетпүр комплекизиниң сайзыралының стратегиязын бадылаарының дугайында

2012 чылдың май 28 №275 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Чазаанның **доктаадыры болза:**

1. 2020 чылга чедир үеде Тыва Республиканың агроүлетпүр комплекизиниң сайзыралының стратегиязын бадылаар.

2. Бо доктаалды "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Баштыңы-Чазаанның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

2011 чылда Тыва Республикада уругларлыг өг-бүлелерниң байдалының дугайында күрүне илеткелиниң дугайында

2012 чылдың август 4 №440 Кызыл хоорай

1998 чылдың июль 24-те "Россия Федерациязында уругнуң эргелериниң кол-кол магадылалдарының дугайында" №124 ФХ Федералдыг хоойлунуң 22 чүүлүнгe, 2012 чылдың март 28-те Россия Федерациязының Чазаанның "Россия Федерациязында уругларның болгаш уругларлыг өг-бүлелерниң байдалының дугайында күрүне илеткелиниң дугайында" № 248, 2011 чылдың декабрь 23-те Тыва Республиканың Чазаанның "Тыва Республикада уругларлыг өг-бүлелерниң байдалының дугайында чыл санының күрүне илеткелин белеткээриниң, тургузуунуң болгаш утка-шынарының чурумун бадылаарының дугайында" №744 доктаалдарынга дүүштүр Тыва Республиканың Чазаанның **доктаадыры болза:**

1. 2011 чылда Тыва Республикада уругларлыг өг-бүлелерниң байдалының дугайында күрүне илеткелин деткиир.

2. Кожууннарның, Кызыл болгаш Ак-Довурак хоорайларның чагыргаларынга бир ай хуусааның дургузунда муниципалдыг тургузугларның чурттакчы чонунга 2011 чылда Тыва Республикада уругларлыг өг-бүлелерниң байдалының дугайында күрүне илеткелин таныштырарын организастаарын сүмелээр.

3. Бо доктаалды "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга парлаар, Тыва Республиканың Чазаанның албан-езузунуң сайтызынга киирер.

Тыва Республиканың Чазаанның Даргазының бирги оралакчызы М. КОЗЛОВ.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗААНЫҢ АЙТЫЫШКЫННАРЫ

Тыва Республиканың девискээринге регионга хамааржыр онза байдалдарның чурумун дүжүрериниң дугайында

2012 чылдың август 29 №274-р Кызыл хоорай

Тыва Республиканың девискээринге регионга хамааржыр онза байдалды кииреринге барымдаа болган чүүлдерниң чайлаттынганы-биле холбаштыр:

1. 2012 чылдың август 29-тан эгелеп Тыва Республиканың девискээринге регионга хамааржыр онза байдалдарның чурумун дүжүрер.

2. 2012 чылдың август 10-да Тыва Республиканың Чазааның "Тыва Республиканың девискээринге регионга хамааржыр онза байдалдың чурумун кииреринин дугайында" № 262-р айтыышкынын күжүн чидирген деп санаар.

3. Бо айтыышкынны "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазының оралакчызы В. БАРТЫНА-САДЫ.

2012 чылда эгелеп чоруур биче инновация компанияларынга грантылар тыпсырының талазы-биле болгаш ажылдап турар инновация компанияларынга субсидиялар тыпсырының талазы-биле конкурстарны эрттирериниң дугайында

2012 чылдың август 31 №282-р Кызыл хоорай

1. Тыва Республиканың Экономика яамызы дараазында конкурстарны чарлаар болгаш 2012 чылдың сентябрь 1-ден ноябрь 1-ге чедир эрттирер:

– эгелеп чоруур инновация компанияларынга грантылар тыпсырының талазы-биле;

– ажылдап турар биче инновация компанияларынга субсидиялар тыпсырының талазы-биле.

2. Тыва Республиканың Саң-хөө яамызы болгаш Тыва Республиканың Экономика яамызы конкурстарны республиканың "Тыва Республикага инновация ажыл-чорудулгазын сайзырадыры" тускай сорулгалыг программазының акша-хөреңгизиниң күсели-биле акшаландырарын хандырар.

3. Бо айтыышкынны "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга парлаар.

4. Бо айтыышкынның күүселдезинге контрольду Тыва Республиканың Экономика яамызынга дагзыр.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазының бирги оралакчызы М. КОЗЛОВ.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗААНЫҢ ДОКТААЛДАРЫ

Тыва Республиканың девискээринге регионга хамааржыр онза байдалдарның чурумун дүжүрериниң дугайында

2012 чылдың август 29 №480 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың девискээринге регионга хамааржыр онза байдалды кииреринге барымдаа болган чүүлдерниң чайлаттынганы-биле холбаштыр Тыва Республиканың Чазааның **доктаадыры болза:**

1. 2012 чылды август 29-тан эгелеп Тыва Республиканың девискээринге регионга хамааржыр онза байдалдарның чурумун дүжүрер.

2. 2012 чылдың август 17-де Тыва Республиканың Чазааның "Тыва Республиканың девискээринге регионга хамааржыр онза байдалдың чурумун кииреринин дугайында" № 459 доктаалын күжүн чидирген деп санаар.

3. Бо доктаалды "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазының оралакчызы В.БАРТЫНА-САДЫ.

"2012-2014 чылдарда Тыва Республиканың орук ажыл-агыйын сайзырадыры" республиканың тускай сорулгалыг программазын бадылаарының дугайында

2012 чылдың июнь 1 №287 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Чазааның **доктаадыры болза:**

1. "2012-2014 чылдарда Тыва Республиканың орук ажыл-агыйын сайзырадыры" республиканың тускай сорулгалыг программазын бадылаар.

2. Бо доктаалды "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Баштыңы-Чазааның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

Тыва Республиканың Чазааның 2012 чылдың июнь 1-де №287 доктаалы-биле бадылаан

"2012-2014 чылдарда Тыва Республиканың орук ажыл-агыйын сайзырадыры" республиканың тускай сорулгалыг программазы

"2012-2014 чылдарда Тыва Республиканың орук ажыл-агыйын сайзырадыры" республиканың тускай сорулгалыг программазының паспорту

Программаның ады – "2012-2014 чылдарда Тыва Республиканың орук ажыл-агыйын сайзырадыры" республиканың тускай сорулгалыг программазы (моон соңгаар – Программа дээр)

Программаны ажылдап кылырының үндезини – 2011 чылдың декабрь 12-де "Тыва Республиканың орук фондузунуң дугайында" Тыва Республиканың №1076 ДХ-1 хоойлузу, 2007 чылдың декабрь 30-де Тыва Республиканың Чазааның "Тыва Республиканың транспорт политиказының концепциязының дугайында" №1114, 2012 чылдың февраль 13-те "Тыва Республиканың Орук фондузунуң бюджет акшаландырыышкынын хевирлеп тургузарының болгаш ажыглаарының чурумун бадылаарының дугайында" №70 доктаалдары

Программаның күрүне чагыкчызы – Тыва Республиканың Чазаа

Программаның кол ажылдап кылыкчызы – Тыва Республиканың Орук-транспорт комплекизи болгаш харылзаа яамызы

Программаның сорулгазы – Тыва Республиканың ниити ажыглалдың автомобиль оруктарының четкизин сайзырадыры болгаш сайзыраңгайжыдары;

транспорт комплекизиниң турум болгаш айыыл чок аргыжарынга байдалдарны тургузары;

республиканың экономиктиг өзүлдезиниң байдалдарында чурттакчы чоннуң болгаш экономика адырларының транспорт ачы-дузазынга негелдезин хандырары

Программаның кылыр чүүлдери – ниити ажыглалдың автомобиль оруктарының узун дуртун нормативтиг негелделерге дүүштүр узадыры; ниити ажыглалдың регион болгаш тус чер ужур-дузалыг автомобиль оруктарының четкизиниң бүдүн-бүрүн чоруун хандырары; регион болгаш тус чер ужур-дузалыг ниити ажыглалдың автомобиль оруктарын болгаш оларның кылымал тудугларын оларның транспорт-ажыглал көргүзүглерин нормативтиг негелделерге чедирер сорулга-биле тудуг кылыр, эде дериир, агар септелге болгаш капитал септелге чорудар талазы-биле ажылдарны мурнады күүседири; автомобиль транспортунуң чүък чок халыдар чоруун кызырары, автомобиль транспорту-биле чүък сөөртүрүнүң болгаш пассажир аргыштырарының шынарын экижидери база чарыгдаар үезин кызырары; орук шимчээшкининиң айыыл чок чоруун экижидери, орук-транспорт озалондааның санын кызырары болгаш ооң чидириглериниң хемчээлин эвээжедири; орук-транспорт комплекизиниң долгандыр хүрээлелге багай салдарын кызырары; ниити ажыглалдың автомобиль оруктарының чогумчалыг чоруун хандырары; регион болгаш тус чер ужур-дузалыг ниити ажыглалдың автомобиль оруктарынга бойдус халаптарын болгаш онза байдалдарны кызырары

Эң чугула индикаторлары болгаш көргүзүглери – программаның эң чугула көргүзүү болза: регион болгаш тус чер ужур-дузалыг ниити ажыглалдың автомобиль оруктарының, кадыг карттыы-биле катай, автомобиль оруктарының ниити узун дурту; регион ужур-дузалыг, нормативтиг негелделерге дүгжүп турар ниити ажыглалдың автомобиль оруктарының узун дуртунга үлүү; тус чер ужур-дузалыг, нормативтиг негелделерге дүгжүп турар ниити ажыглалдың автомобиль оруктарының узун дуртунга үлүү; кадыг карттыг автомобль оруктары-биле ниити ажыглалдың авто-оруктарының четкилериниң дүн-хүн чок харылзаазын доктаамал хандырган чурттакчылыг суурларның санының немей өзүлдези

Программаны күүседириниң хуусаазы болгаш үе-чадалары – программаны 2012-2014 чылдарда күүседири көрдүнген, Программаның күүселдезиниң үе-чадалары көрдүнмээн

Программаны акшаландырарының хемчээли болгаш дөстери – программаның хемчеглерин акшаландырарының ниити хемчээли 1352,302 млн. рубль, ооң иштинде: федералдыг бюджеттиң акша-хөреңгизиниң күсели-биле – 62,864 млн. рубль, республика бюджединиң акша-хөреңгизиниң күсели-биле – 1289,437 млн. рубль

Программаның күүселдезиниң чедип алдынар түңнелдери болгаш социал-экономиктиг ажыктыг чоруунуң… лери-программаның хемче… күүселдези агаар-бойдустуң к… байдалдарында автомобиль тра… көрдүнген дүргенин болгаш чүъ… үзүк-соксаал чок болгаш а… шимчээшкинин болдурар арга… Чүък сөөртүлгезиниң болгаш… аргыштырылгазының бот-үнез… орук шимчээшкининиң айыыл… экижиир. Чаа көвүрүглерни ту… чурттакчылыг черлерниң аразын… узун дурту кызырлыр.

Программаны күүсеткен соо… алдынар түңнелдер болгаш со… номиктиг ажыктыының көргү… программаның хемчеглерин… соонда агаар-бойдустуң кандыг… далдарында автомобиль тран… көрдүнген дүргенин болгаш чүъ… үзүк-соксаал чок болгаш ай… шимчээшкинин болдурарын… арганы бээр. Чүък сөөртүлгезин… пассажир аргыштырылгазының… чиигээр, орук шимчээшкининиң… чоруу экижиир.

Программаның хемчеглерин к… ниң соонда автомобиль оруктары… километр участоктары болгаш… көвүрүглер туттунар; үш паром… доктаар черлери туттунар; ав… оруктарының 31,99 км участок… кылыр; автомобиль оруктары… участогунга септелгени чорудар… хоорайда Енисей хемни кежир… септээр

Программаның күүселдезинге… – программаның күүселдезинге ко… программаның кол ажылдап кыл… Тыва Республиканың Орук-транс… плекизи болгаш харылзаа яамыз… дырар.

Тыва Республикага 2011-2012 чылдарда бустур четкен чурттал… фондузундан хамаатыларны көжүрериниң республиканың адрес… программазынга өскерилгелер кииреринин дугайында

2012 чылдың июль 16 № 393 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Чазааның **доктаадыры болза:**

1. 2011 чылдың июнь 3-те Тыва Республиканың Чазааның №369 доктаалы-биле бадылааны Тыва Республикага 2011-2012 чылдарда бустур четкен чурттaлга фондузундан хамаатыларны көжүрериниң республиканың адрестиг программазынга (моон соңгаар-программа дээр) да… өскерилгелерни киирер:

1) Программаның V кезээни… таблицазында "13 квартиралыг… бажыңы" деп сөстерни ап каaптар…

2) №2.1 капсырылганы дар… эдилге-биле бижиир:

"Тыва Республикага 2011-2012 чылдарда … четкен чурттaлга фондузундан хамаат… көжүрериниң республиканың адрестиг п… мазының №2.1 капсырылгазы

Бустур четкен хөй квартиралыг бажыңнарны көжүрериниң байда… езугаар даңзызы

Адрези	Көжүрер шөлү шупту	ооң иштинде хуу е…
Тыва Республика талазы-биле	1180,08 дөрбелчин метр	140,00 дөрбелч… метр
Кызыл хоорай талазы-биле:	593,68	0,00
Дружба кудумчузу, бажың № 52	505,68	0,00
Кызыл хоорай, Рихард Зорге кудумчузу, бажың 184	88,00	0,00
Чадаана хоорай талазы-биле	586,40	140,0
Победа кудумчузу, бажың 82	586,40	140,00

2. Бо доктаалды "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазының бирги оралакчызы М. КОЗЛ…

Тыва Республиканың девискээринде чурттап турар Ада-чурттуң Улу… дайынының хоочуннарының болгаш дайын чорудулгаларының хоочуннары… инвалидтерниң болгаш инвалид уругларлыг өг-бүлелерниң чурттаар оран-са… экижидери негеттинип турарларның санындан чамдык категорияның… хамаатыларынга чурттaлга оран-савазын алырынга (тударынга) субсидия а… бээриниң талазы-биле ведомстволар аразының комиссиязының протоко… бадылаарының дугайында

2012 чылдың август 29 №474 Кызыл хоорай

Ада-чурттуң Улуг дайынының хоочуннарының болгаш дайын чорудулгаларының хоочуннарының, инвалидтерниң болгаш инвалид уругларлыг өг-бүлелерниң чурттаар оран-савазын экижидери негеттинип турарларның санындан чамдык категорияның хамаатыларынга чурттaлга оран-савазы алырынга (тударынга) субсидия акша бээриниң талазы-биле чурумунуң 19 пунктузун езугаар чурттаар оран-сава алырынга (тударынга) Тыва Республиканың Чазааның 2006 чылдың май 16-да бадылааны №621 доктаалы-биле Тыва Республиканың Чазааның **доктаадыры болза:**

1. Тыва Республиканың девискээринде чурттап турар Ада-чурттуң Улуг дай… хоочуннарының болгаш дайын чор… ларының хоочуннарының, инвалид… болгаш инвалид уругларлыг өг-бүле… чурттаар оран-савазын экижидери… тинип турарларның санындан чамдык… рияның хамаатыларынга чурттaлга… савазы алырынга (тударынга) суб… акша бээриниң талазы-биле ведомс… аразының комиссиязының 2012 ч… август 10-да №34 протоколун бады…

2. Бо доктаалды "Тувинская п… болгаш "Шын" солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Башты… Чазааның Даргазы Ш.КАРА-ООЛ.

Кадык камгалалы

НЕМЕЛДЕ ЧӨПШЭЭРЕЖИЛГЕНИҢ АЧЫЗЫНДА...

Эрткен пятницада Тыва Республиканың Хөй-нити палатазы ТР-ниң Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлде яамызының киржилгези-биле "Кадык камгалалын модернизастаарының өзек угланышкыннары болгаш Тыва Республикага кижини камнаарының политиказын боттандырары" программага хамаарыштыр "төгерик столду" эрттирген. Ону ТР-ниң Хөй-нити палатазының даргазы Хонук-оол Монгуш удуртуп эрттирген. "Төгерик столдуң" ажылынга ТР-ниң Хөй-нити палатазының 15 кежигүну болгаш аңгы-аңгы яамылар, албан организациялары, ведомстволар, федералдыг албан черлериниң төлээлери болгаш кожууннарның кол эмчилери – чалаттырган 23 харысалгалыг ажылдакчылар киришкен.

Тыва Республиканың Чазаа ...ле РФ-тиң Кадык камгалал ...лгаш социал хөгжүлде яамы...ның база Ыяап-ла медицина ...галалының федералдыг фон...зунуң аразында ук про...ыманың саң-хөө хандырылга...ның дугайында немелде чөпшээ...жилгеге 2012 чылдың май 19-та ...салдынган. 2012 чылдың июль ...-ге чедир байдалды ап көөрге, ...011-2012 чылдарда Тыва ...спубликаның кадык камгалалын ...дернизастаары" программаны ...ттандырарынга чарыгдаар ...ша-хөреңги график езугаар ...эгелээн – 354325,4 муң рубль. ...дээрге 2012 чылдың 7 айы дээш ...ылаттынган акшаның 100 хуузу... Тыва Республиканың Ыяап-ла ...ицина камгалалының девискээр ...ндузу модернизация про...ммазын боттандырары-биле ...018,6 муң рубльди азы кирген ...ның 73,7 хуузунуң шилчилге...рин кылган: ТР-ниң Саң-хөө ...ызынче медицина албан чер...иниң материал-техниктиг баа...ын быжыглаарынга, кадык ...галалының информация систе...арын шиңгээдиринге; Кызылда ...питал Медицина камгалалы" ...Н-ның салбырынче – медицина ...азының стандарттарын шиңгээ...ринге болгаш амбулаторлуг ...дицина дузазының хандырыл...ын экижидеринче, элээдилер... диспансеризациязын чоруда...га.

Капитал септелге чорударының ...чеглери:

2012 чылда киирген өскерилге...-биле 17 кадык камгалал албан ...леринге септелге ажылдары чорударын планнаан, оларның иштинде 5 төп кожуун эмнелгелери бар (Өвүр, Таңды, Тес-Хем, Улуг-Хем болгаш Кызыл кожуун).Агар септелге чорударының хемчеглери: 2011-2012 чылдарда 7 кадык камгалал албан черлериниң агар септелгезин чорударын планнаан (5186,70 муң рубль). 2012 чылда киирген өскерилгелер езугаар № 3 Республика эмнелгезиниң болгаш уругларның реабилитация төвүнүң агар септелгезин чорудары көрдүнген. Август 1-ниң хүнүнге чедир беш кадык камгалал албан черлеринде септелге ажылдары доозулган.

Медицина дериг-херекселдери садып алырының талазы-биле 2012 чылдың август 1-ге чедир шиңгээттинген акша-төгерик: 2 чыл дургузунда ниитизи-биле 215596,8 муң рубль (планның 35,1 хуузу), 2012 чылдың дургузунда 108096,8 муң рубль (чылдың планының 23,2 хуузу).

Кадык камгалалынга амгы шагның информация системаларын шиңгээдириниң хемчеглери: компьютер дериг-херексели дээш 7398,5 муң рубльдиң садыглажылгазы чоруп турар, 27441,68 муң рубльдиң күрүне контрактыларын чарган, 365 компьютер дериг-херекселдери садып алдынган. Ам чоокку үеде регион деңнелинге чаңгыс аай медицина информациязының системаларын шиңгээдири, эмчиге кирерде электроннуг бижидилге, телемедицина көргүзүглерин дамчыдарының системаларын шиңгээдири, планныг медицина дузазын манаарының хуусаалааларының мониторингизи дизе-ле, кылыр ажылдар хөй.

Медицина дузазының стандарттарын шиңгээдириниң хемчеглери:

2011-2012 чылдарда 22 федералдыг болгаш 3 регионалдыг стандарттарны 24 кадык камгалал албан черлеринге шиңгээдири көрдүнген. Бөгүнге чедир 6789 элээдилерниң диспансеризациязын чоруткан. Ол ажылды 2012 чылдың октябрьда доозар деп планнаан.

Программа езугаар бөгүнде 2012 чылдың планының акша-төгерииниң 21,9 хуузу шиңгээттинген. А ийи чылдыын алыр болза, ол 39,9 хууга деӊ болуп турарын Хонук-оол Доржуевич дыңнаткан.

Улаштыр ТР-ниң кадык камгалал сайыдының оралакчызы Н. В. Беспалова илеткел кылган. Ону допчулап дамчыдарга мындыг.

Тыва Республикага кадык камгалалын модернизастаарының сорулгазы чүл дээрге, медицина дузазын чедирериниң шынарын экижидери болгаш чурттакчы чоннуң медицина дузазы алырын саат чок болдурары. Ынчангаш чурттап турар черинден болгаш

«Төгерик стол»

социал байдалындан хамаарылга чокка бүгү хамаатыларга шынарлыг медицина дузазын көргүзүп, Тыва Республиканың чурттакчы чонунга халас медицина дузазы чедирериниң күрүне магадылалының программазын боттандырарын долузу-биле хандырар сорулга салдынган. Кадык камгалалының практиктиг ажыл-чорудулгазынга чаа диагностика болгаш медицина технологияларын шиңгээдирин уламчылаар.

Программаны боттандырып эгелээриниң мурнунда 396 эмнелге-профилактика албан черлериниң оран-савазының хөй кезиинге капитал септелге негеттинип турган. Эмнелге албан черлериниң материал-техниктиг баазазы база амгы шагның негелделеринге дүүшпес, саналга техниказының парыгының чартык кезии эргижирээн, локалдыг саналга четкилеринге долу эдерилге херек турган.

2011 чылда ТР-ниң Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлде яамызы ТР-ниң Чазаа болгаш федералдыг яамы база Ыяап-ла медицина камгалалының федералдыг фондузу-биле ийи чылдың саң-хөө хандырылгазының немелде чөпшээрежилгезинге ат салган. Бо ла айтырыгга хамаарыштыр ТР-ниң Чазак деңнелинге хурал эрткен. Программаны боттандырары-биле беш доктаалдарны хүлээп алган. Программаның хемчеглерин боттандырарының график четкизи бадылаттынган, ону ТР-ниң Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлде яамызының албан сайтызында киирген. ТР-ниң Чазааның Даргазы муниципалдыг тургузугларның баштыңнары-биле регионнуң кадык камгалалын модернизастаарының саң-хөө хандырылгазының дугайында чөпшээрежилгеге ат салган.

Программаны боттандырып эгелээн үеден бээр ниитизи-биле 110033,3 муң рубль шиңгээттинген, ол дээрге планнаттынганының 50,7 хуузу-дур. 21 албан черлериниң 6-ның септелге ажылдары доозулган. Септелге ажылдарының хемчээли-биле алырга, 5 объектиде ажылдар 60-70 хуу кылданган, план езугаар доозар үези – сентябрь ай, 30-60 хуу кылдынган 5 объектиде ажылдарның доостур хуусаазы – ноябрь.

Федералдыг арбитраж судунуң эргелелиниң шиитпири-биле Республиканың уруглар эмнелгезиниң септелгезиниң талазы-биле күрүне контрактызы июньда чардынмаан, ол ышкаш Ак-Довурак хоорайның уруглар эмнелгези подряд организациязы-биле күрүне контрактызын чарбаан, сүмелээн организациялардан ФБН-ниң шиитпири-биле ойталаан. Саң-хөө акша-төгериин эде үлээриниң байдалында 2 объект туруп турар: № 1 божудулга бажыңы, хоорайның уруглар поликлиниказы. Уруглар реабилитациязының төвүнде септелге ажылдары 90 хуу кылдынган, арткан ажылдар сентябрьда доосту бээр. № 3 Республика эмнелгезиниң агар септелгезин октябрь айда доозар.

362 эмчилерге болгаш 740 ортумак эртемниг медицина ажылдакчыларга 204206,8 муң рубль төлевирлер планнаттынган. Бөгүнгү байдал-биле алырга, планның 44,6 хуузу шиңгээттинген болуп турар.

Кылдынган ажылдарның түңнелинде чурттакчы чоннуң нииити өлүп хораар чоруу 5 хуу эвээжээн, иелерниң өлүп хораары 3 катап кызырылган. Медицина дузазының стандарттарын шиңгээткениниң ачызында хан эргилдезиниң системазының аарыгларындан өлүп хораар чорук 6 хуу эвээжээн, күш-ажыл кылып шыдаар назылыг кижилерниң инфаркт миокардодан өлүп хораары 3,7 хуу эвээжээн.

Медицина ажылдакчыларының акша-шалыңының өзүлдези демдеглеттинген – 26 хуу чедир.

Республиканың кадык камгалалында апрель айдан эгелеп хоорай поликлиникаларында дүрген медицина дузазы чедирер салбырлар ажыл-чорудулгазын эгелээн. Көдээниң чурттакчы чонунга болдунар аргазы-биле дүрген медицина дузазын чедирери-биле он бажың ажыл-агыйларын ажыткан, баштайгы дуза чедирериниң функцияларын чорудар харысалгалыг кижилерни тодараткан. Чаш төлдүң хораар чоруу кызырылган.

Бо чылдың төнчүзүнге чедир ажылдың сорулгалары болза, компьютер томогравын, ИВЛ аппараттарын, рентген, лабораторлуг-диагностиктиг дериг-херекселдер, физиотерапевтиг болгаш УЗИ, наркоз аппаратураларын садып алыр; чыл төнчүзүнге чедир ийи специализастаттынган муниципалдар аразының төптерин ажыдар: Барыын-Хемчик кожууннуң төп эмнелгезиниң баазазынга Бай-Тайга, Сүт-Хөл, Өвүр, Мөңгүн-Тайга кожууннарның чурттакчылары акушер-гинекологтуң, хирургтуң, травмотологтуң болгаш амбулаторлуг-поликлиника дузазын алыр аргалыг болур. Улуг-Хем кожууннуң төп эмнелгезиниң баазазынга – Шагаан-Арыг хоорайның, Чаа-Хөл, Чеди-Хөл кожууннарның чурттакчылары долу эмчи дузазын алыр.

"Төгерик столдуң" ажылынга киришкеннер үстүнде кирген программаның күүселдезинге үнелелди берип, илеткелчиге хөй айтырыг салып, чедер-четпестерни айтып, чурттакчы чонга специализастаттынган медицина дузазын көргүзер болгаш амбулаторлуг албанның ажылын экижидери-биле чогуур хемчеглер моон соңгаар-даа алдынар дээрзинге бүзүрелин илереткен.

Светлана БАЛЧЫР.

...БЕЛЕКТИГ ААЛЧЫЛАР

...Тыва Республиканың наркоконтроль эргелели 2010 чылда ...ылдың өскүс уругларның болгаш ада-иезиниң хайгааралы чок ...кан уругларның школа-интернадын шефке алган. Эрткен ийи ...дың дургузунда уруглар полиция ажылдакчылары ындыг ...ырал кем-херек үүлгедиглерин баш удур болдурбазының идегел... аргазы деп санап турар.

...Чайгы дыштанылга соонда, уруглар база катап школазынга ...ренип чедип кээрге, полицейжилер оларга аалдап четкен. Аал...лар хол куруг кайын кээр, олар школачыларга спорт дериг-...ексeлдерин – мячтарны, шыдырааны, стол теннизиниң ракетка...ын болгаш өске-даа ажыктыг чүүлдерни белекке бергенинге ...лар аажок өөрээн. Наркополицейжилер биле школачылар кады ...ап, мөөрейлешкен.

...Чаа өөредилге чылында удаа-дараа ужуражып турарын улуг ...үктери уругларга аазаан.

Чурукта: Уруглар биле полицейжилер спортчу маргылдаа ...нда.

ИЕ КАПИТАЛЫ-БИЛЕ БАЖЫҢНЫГ БОЛУРУ

Тывада ие (өг-бүле) капиталын чурттаар байдалдарын экижидер сорулгага ажыглаары кончуг нептереңгей болуп турар. Сертификат ээлери чээли албайн, өске тудуг организациялары хаара тутпайн, боттары бажыңнарны тудуп ап турарлар. Ие капиталының дузазы-биле чурттаар байдалдарын экижидеринге хамаарыштыр тургустунуп турар айтырыгларга Россияның Пенсия фондузунуң Тывада салбырының социал төлелгелер килдизиниң специалистери харыыларны берген:

Айтырыг: Хуузунда чуртталга бажыңы тудуп алырынга ие капиталын канчаар ажыглап болурул?

Харыы: Чурттап турар черинде Пенсия фондузунуң эргелелинге билдириишкин киирерде дараазында документилерни эккээр: паспорт, сертификат, бир эвес дугуржулга ашааның адында болза ооң паспорту, бадыланышкан херечилели. Ооң-биле кады дараазында документилер чугула херек:

— тудуг кылыр черинге өнчү эргезиниң херечилели (сертификат ээзиниң азы ашааның адынга-даа кылдынган болуп болур);

— тудуг кылырынга чөпшээрел;

— бажың туттунган соонда 6 ай иштинде ону ада-иениң, ажы-төлүнүң адынга өг-бүледе кижи бүрүзүнүң үлүүн тодараткаш, бажыңны нииты өнчүже бүрүткедир дугайында нотариуска шынзыттырган хүлээнилге;

— билдириишкин ээзиниң банкыда агар санының дугаары.

Баштай силерниң банкыда агар саныңарже ие капиталының 50 хуузу кирип келир. А арткан чартыын 6 ай болгаш кол ажылдар кылдынган дугайында бадыткалды киирген соонда шилчидер. Чижээ, бажыңның таваа, ханазы салдынган дугайында документ херек.

Айтырыг: Бир эвес өг-бүле бажыңны мурнунда-ла тудуп алган болза, ие капиталының акшазын ап болур бе?

— Ийе, туттунган бажыңга чарыгдал дээш компенсацияны ие капиталының шупту түңүнге ап болур. Бо таварылгада кол негелдези — бажың сертификат ээзиниң азы ашааның адында бүрүткеттинген болур ужурлуг. База ийи дугаар (ооң соондагы) уруу 3 хар чеде бээрге кээп болур. База бир негелде — бажың 2007 чылдың январь 1-ниң соонда туттунган болгаш бүрүткеттинген болур ужурлуг. Ооң соонда билдириишкининге дараазында документилерниң хоолгазын кожар: паспорт, сертификат, бир эвес дугуржулга ашааның адында болза ооң паспорту, бадыланышкан херечилели; чер участогунга болгаш бажыңга азы немей эде туткан (реконструкция кылган) бажыңга өнчү эргезиниң документилери. Бир эвес бажың нииты өнчүже кииртинмээн болза, ону өг-бүле кежигүннериниң нииты өнчүзүнче бүрүткедир дугайында хүлээнилге; билдириишкин ээзиниң банкыда агар санының дугаары.

— 2008 чылда квартира садарынга чээли керээзи чардынган. Ынчан садып алган квартираны амгы үеде өске улуска садыпкан, аңаа өнчү эргезиниң херечилели узуткаттынган. Өг-бүле ол алган чээлизин ам-даа төлеп турар. Бо таварылгада ие капиталын ол өрени дуглаарынга ажыглап болур бе?

— Чок, хоржок. Ие капиталы-биле ипотека дуглаар билдириишкин киирип турда, өске документилер-биле кады өнчү эргезиниң херечилели ыяап херек. Бо таварылгада өнчү эргезиниң херечилели холда чок болуп турар, ындыг болганда Пенсия фондузу четче эвес документилерни хүлээп албас.

— Чээли-биле садып алган квартирада ашаа-кадайы, оларның уруглары, кырган ада-иези, чуржулары чурттап турар. Мындыг таварылгада өнчү ээзи өг-бүле кежигүннериниң үлүүн айтыр бодунуң хүлээнилгезинге кымнарны айтып бижиир ужурлугул?

— Бо таварылгада ие капиталының акшазы-биле (азы чамдыызы-биле) садып алган квартираңарны нииты өнчүже бүрүткедирде, сертификат ээзин, ооң ашаан, уругларыңарны киирер болгаш оларның үлүүн айтыр силер. А акы-угбалары, кырган-ава, кырган-ачазы, өске-даа төрелдер сертификат ээзиниң өг-бүлезиниң кежигүннеринге хамаарышпас.

— Сертификат ээзиниң ашааның адында алдынган ипотеканы ие капиталының акшазы-биле дуглап болур бе, бир эвес чээли оларның бадыланышкан мурнунда алдынган болза?

— Ийе, болур. Кол чүве — Пенсия фондузунче билдириишкин киирип турар үеде олар хоойлу езугаар бадыланышкан болур ужурлуг болгаш өгленишкен херечилел-биле ону бадыткаар.

— 2010 чылда өг-бүле ипотека ап алган, а 2012 чылда ийи дугаар оглу төрүттүнген. Ие капиталының акшазын уругнуң төрүттүнген мурнунда алдынган чээли дуглаарынга ажыглап болур бе?

— Ийе, болур. Ие капиталын ажыглаар дүрүмде чурттаар байдалдарын экижидер дээш чээли чарарда база ийиги уруу төрүттүнер мурнунда алдынган чуртталга чээлизи дуглаарын көрүп каан. Ооң-биле кады ие капиталын киириштирип тургаш, садып алган бажыңны ада-иениң, уругларының нииты өнчүзүнче ыяап бүрүткеткен болур ужурлуг. Бир эвес ие капиталын ажыглаар дугайында билдириишкин киирип турар үеде квартира нииты өнчүже кииртинмээн болза, ону 6 ай иштинде ада-иениң, уругларының нииты өнчүзүнге бүрүткедип кылдыртыр дугайында бижимел хүлээнилгени киирер.

— Мурнунда ие капиталын пенсияның чыылдалыг кезээнче киирип алган болза, ону чурттаар байдалдар экижидер дээш дедир эгидип ап болур бе?

— Ийе, болур. Бир эвес ие капиталын ажыглаарын баштай ынчаар шиитпирлеп алган кижилер ооң соонда ол акшаны дедир эгидип алырда, ойталаашкын кылыр. Акшаны дедир эгидер дугайында Пенсия фондузунга билдириишкин киирер. Кол чүве — ындыг ойталаашкынны пенсия тывыспаан үеде кылыры чугула.

Надежда ЭРГЕП.
Салбырның парлалга албаны.

«ЭНЕРГОСТРОЙ» кызыгаарлаттынган харыысалгалыг ниитилелден КВАРТИРАЛАР

Объектиниң ады	Өрээлдер саны	So	S кухня	Каъттар
Кызыл хоорай, Энергетиктер мкр. бажың 13, 4 каът тууйбу бажың	2 тип 2	74,78	12,27	1,2,3,4
Дужаар хуусаазы 2012 ч., 1 квартал.	3	97,80	11,50	2,3,4

Амгы үеде квартира садып алыры — амгы үениң экономиказының турум эвес байдалдарында силерниң акшаңарны камгалап алырының эң эки аргазы-дыр.

ОЛ БАЖЫҢДАН КВАРТИРАЛАР САДЫП АЛЫРЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ДАРААЗЫНДА ТЕЛЕФОННАРЖЕ ДОЛГААР:
тел/факс: (39422)4-85-29, 8-923-268-90-73, 8-905-920-41-01.
Кызыл хоорай, Колхозная кудумчузу, 2 «а».

КАШ БАЗЫМ ЧЕРДЕ БЫЖЫГ ГАРАЖТАР БАР.

«Ажаалга банкызы» ААН таварыштыр ипотекага ап болур.

Юбилейиңер-бил

Өлчей кежик, келир үе ужукт... өртемчейге төрүттүнген эргим, хүн... ававыска, куспактанчып эдержир... выска **Инесса Викторовна ОРУСП...** юбилейлиг байырлалын таварыштыр... чедириишкинниң чылыг сөстерин сөңнеп тур бис. Ол— эриг ба... сеткили ак, хүндүлээчел, изиг чүректиг, мерген угаа... соругдаанын салбас, эш-өөрзүрек, үнген кирген көвей ч... элбек чемниг, ажы-чеми, кылган ижи үнелелдиг, чымыш... могаг билбес, "алдын холдуг", эрес-кежээ ава.

Эргим, хүндүлүг киживиске кадыкшылды, өөрүшкүнү, кежикти, улуг-улуг чедиишкиннерни, ууттунмас шаңналдарны, күштүг, омак-сергек, каткы-хөглүг чурттаарын күзедивис!

Уруглары Айлана, Анита, Меңги Сарыгларлар, кудал...
Людмила, Ким Ондуж...

Аржаан чемпиону

Чоокта чаа "Суглуг-Чарык" аржаанынга Тываның ка... булуңнарындан барык-ла 100 ажыг кижи дыштандывыс. Хост... солун эрттирери-биле шыдыраа маргылдаазын организастааны... Аңаа 20 ажыг шыдыраачы күжүн шенешкен. Бирги черни 17... болуп, Суг-Аксындан аныяк шыдыраачы Вячеслав Ондар чемпи... Ийиги черни Кызыл хоорайдан мал эмчизи Дарый-оол Куулар... Үшкүзүн база-ла Кызыл чурттуг Савин Ондар ээлээн. Чемпионга... кылдыр семис сергени бергени солун. Сүт-Хөлчүлер дыштаны... чон болду.

Тренерлер — чоргааралывыс

Тыва хүрешке Аяс, Айдемир Монгуштарны өөреткен Вла... Монгуш, Сүт-Хөлден Амир Монгуш, Тес-Хемден Сүктер Шиме... Дашта күш-культура башкызы Ы. Ооржак, шой көдүреринге... Ондар, ча адарынга Евгений Тутатчиков, аът спортунда Сергей Ык... Чадаана хоорайдан хоккей тренери Суворов Монгуш, Бора-Т... хоочун тренер башкы Михаил Ховалыг, Барыын-Хемчиктен фу... Владимир Кара-Сал дээш, хөйге, чонга билдингир спортчулар... хөй. Оларның өөредип-кижизиткен бичии спортчулары спорттуң д... делегейинде чоргаар "эштип" чоруур. Тренер башкылар — тыва ч... чоргааралы.

Боттуг-оол ОНД...
Кызыл хо...

Айтырыг - харыы

ЭҢ-НЕ ЭПТИГ АРГА-БИЛЕ...

Суд приставтарындан ачамның мобиль... телефонунче өрелиг дээрзин айыткан чеже-... СМС-дыңнадыглар келген. Ол чогум шын д... надыглар бе?

Ол айтырыгга харыыны суд приставтары... федералдыг албанының Тыва Республика тала... биле эргелелиниң удуртукчузунуң оралакчызы... ниң кол суд приставының оралакчызы Лар... Сынааевна Монгуш мындыг харыыны берген.

— Шынап-ла, бистиң Тыва Республиканың чурттакчы чонунуң хөй кезии оларга хамаарыштыр бистиң албанда күүселдениң бүдүрүлге херээн оттурганын билбес бооп турар. Ынчангаш бо чылдың сентябрь 3-түң хүнүнден эгелеп күүсекчи суд приставтары өрелиг кижилерже СМС-дыңнадыгларны чорудуп эгелээн.

Россияның СПФА ТР талазы-биле эргелели "Мегафон", "Билайн", "МТС" соталыг харылзааның операторлары-биле кады ажылдажылганы дугурушкан болгаш, дыңнадыгларны дүрген дамчыдар арга суд приставтарында тургустунган. Ооң утказы мындыг боор болур: "Иванов А.А., Сил... өреңер 200 рубль (ОШАЧКИ... гаалы, № 12345 күүселде бү... гези). Өреңерни төлээри... дараазында адреске келин... Өрелиг кижилерге дыңнадыы... каш-ла секунда дургузунда ч... келир. Өрелиг кижилерже ш... ындыг дыңнадыышкынна... чорудары күүсекчи суд пр... вының ажыл шагын камнаары... аңгыда, почта харылзаазы, ... целярия бараанлары база к... чаар материалдар дээш, ... чарыгдалдар үндүрбези-биле... не эптиг арга деп санап турар... — деп, ол тайылбырны берге...

ШЫН Индекс 667000. Кызыл хоорай, Красноармейская,100.

ТУРГУЗУКЧУЗУ: Тыва Республиканың Юстиция херектериниң талазы-биле яамызы.
Кол редактор С.С. МОНГУШ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ: кол редактор—2-01-35, редакторнуң оралакчызы — 2-19-87, тел: факс (394-22) 2-17-94, бухгалтерия — 2-17-91. e-mail:shyntuva@mail.ru; shyntuva@yandex.ru;
КИЛДИСТЕР: ниитилел-политиктиг килдис—2-18-10, культура, өөредилге — 2-03-88, чагаа — 2-17-09, көдээ ажыл-агыйı — 2-17-09, очулга — 2-03-87, үлетпүр — 2-40-77.
Солун келбейн барганда, 3-14-94 телефонче долгаар.
Неделяда үш катап үнер. Хемчээли парлаан 2 ама.
Тираж 7800. Чагыг 102. Номерни парлалгаже дужааганы: график езугаар — 21.00, херек кырында — 18.00.

Расч. счет № 40603810400000000263
Корр.счет № 30101810500000000735
БИК 049304735 ИНН 1701008465 КПП 170101001
ОАО АБ «Народный Банк Республики Тыва» г. Кызыл.
Харылзаа, информация технологиялары болгаш массалыг коммуникация... адырынга хайгаарал талазы-биле федералдыг албанның Тыва Республи... талазы-биле эргелели «Шын» солунну 2012 чылдың март 12-де эде бүрүтк... Херечилелдиң дугаары—ПИ №ТУ17-00050. Индекс 11530, 31730.
«Тываполиграф» ААН-ге парлаан. (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко, 1...
Солунда парлаттынган материалдарның авторларының бодалдары редакция... туружу-биле дүүшпейн барып болур. Айыттынган саннары болгаш өске-д... фактылары, дыңнадыглары дээш авторлар боттары харыылаар.